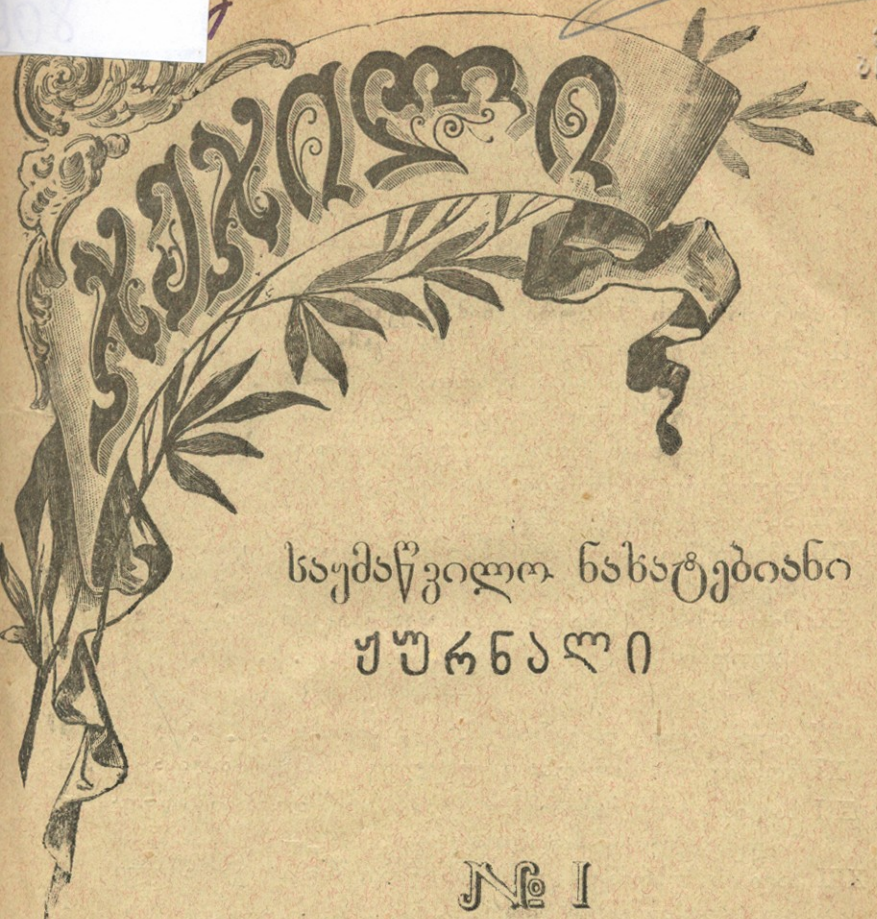

15/3
08

ბიბლიოთეკა

საქმასწავლებლო ნახატებიანი
ეზრნალი

№ I

იანვარი

1908

შ ი ნ ა ა რ ს ი

ქურონალ „ჯეჯილისა“

I სურათი. რას შეჰყურებ ჩემ ლექვებს?	2
II მურა და ვფრე. ლექსი თ. რაზიკაშვილისა	3
III თვეის გამჭრიახობა, ფრანგ. ეკ. შ — ისა	5
IV თაწითანო ძაღლი, თარგმანი ანიკოსი	6
V ჩემმ სიტყვას ვერ გავტებ, ფრანგულით ტასკსი	8
VI დაღუპული ქალაქები, ად. ფადაჯანსი	11
VII პატარა ლირსა, ამბავი ფ — სი	15
VIII ამბები ზოოლოგიურ ბაღში მცხოვრებლებისა, გ. მიქაბერიძისა	26
IX წერილმანი: ანდაზები, გამოცანები, ანაგრამა და გასართობი	32
—	
X ელის-ქალი, ლეგენდა ეკ. გაბაშვილისა	35
XI მონადირეს ნაამბობი (რუსულით) ან. წერეთლისა	38
XII საფრანგეთის სახელმწიფო და საზოგადოებრივი წყობილება, ივ. გამარათლისა	43
XIII ხალხის სიბრძნე (ადამიანის წლოვანება) გაგონილი ად. აღსაზიშვილის მიერ	48
XIV უგულო ბავში, მოთხრ. მონგომერისა, გაგრძელება თარგ. ედ. წერეთლისა	52
XV მსოფლიო ისტორია ერ. ლავეისისა ფრანგულიდან ად. სარაჯიშვილისა	61
XVI ბუნების ლექსიკონი, ნაწილი პირველი, შედგენილი იდ. აღსაზიშვილის მიერ	1—8

მიიღება ხელის მოწერა

1908 წლის

ჯეჯილზე

ქართული
გრაფიკული

საქმეწილი ნახატებიანი
ქურნალი

იხარდე, მწვანე-ჯეჯილო
დაბურდი, გ-ხდი ყანო!..
ღ ი

№ I

99

იანვარი, 1908

წელიწადი მეთვრამეტე

თფილისი

ელექტრომბეჭდავ ამბ. «ზრომა», მხელს ქუჩა, № 6ბ
1908

ქართული ენციკლოპედია

წაო, რას შეკუთვებ ხემ ლეკვებს?

მურა და ეგრე

ვილო, მურიას ჯოხს ნუ სცემ!
 დედა არიგებს ეგრესა;
 მაგრე არ უეგარს სუმრობა
 მურიასთანა მეეგრებსა.

ეგრე კი მანც არ იძლის,
 აღარ ასვენებს მურასა,
 ჯოხსა სცემს, სხსვლეტავს და
 თანაც

საზრობს, დასძახის „ურასა“.

მაგა, ხან ტუჩებს აუწევს:
 „ხორბი, ხორბიო*“ კის ისებს
 მურა კი გაჯავრებული
 ღრინავს და კბილებს აკვესებს.

ახლა კუდს დაებღაჭა,
 მოაბრეგს კაწრვა-ფხოჭნითა,
 მურა არ მოსდევს, მიწასა
 ებღაუჭება ტოტითა.

*) ტუჩი.

საქართველოს
 ეროვნული
 ბიბლიოთეკა

არ იქნა, დედის ჯიბრითა
 არ მოისვენა ეურემა,
 არ მოასვენა მური
 გაუგონარმა, სენრემა.

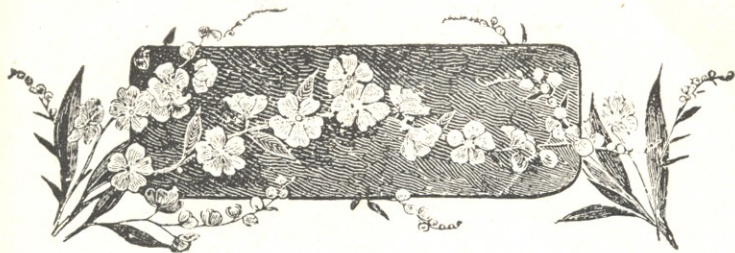
მურიამა სთქვა: მოთმენას
 თავის სამძღვარი უძეო.

ძეგო რაც ჯოხები მხსვლიტე,
 ან მებლაუჭე კუდზეო.

წამოსტა გაჯავრებული
 კბილების კაწა-კუწითა,
 დაძრა ეფრია და ბოროტს
 ქვა ასროლინა კუდითა.

თ. რაზიკაშვილი.

თაგვის გამჭრიახობა.

(ფრანგულით)

თასში ძაგიდასთან ბავშვი იჯდა და ვაკუეთილებს სწავლობდა. ბავშვმა საუსმე რომ სჭამა ჰურის ნამცეცები იატაკსედ დასცვივდა. უცბათ სმაურობა მოისმა. კუთხიდან გამოცუნცულდა ჰატარა თაგვი, მიხედ-მოხედა და როცა დარწმუნდა, რომ საშიში არა არის-რა, ისევ შეძრა თავის სოროში.

ჰატარა ხანს იქით ემაწვილმა დაინახა, რომ ჰატარა თავს უურში მოკიდებული მეორე დიდი თაგვი მოჭყავდა, ერთ ადგილას დასვა, ნამცეცები მოუგროვებდა და წინ დაუყარა. ბავშვმა შეაძინა, რომ დიდი თაგვი ბრმა იყო.

მოწითანო ძაღლი.

ასადილეეს ჰატარა ელიზბარო წა-
ვიდა ტეეში თხილის დასაკრეყად.
შემოდგომა იყო.

ბავშმა ვერც კი შენიძნა, როგორ შევიდა შუაგულ
ტეეში. ამასობაში დაუღამდა კიდევ.

— ასლა კი დროა დაგბრუნდე სახლში, გაიფიქ-
რა ელიზბარმა, — მაგრამ საით წავიდე? მარჯვნივ თუ
მარცხნივ?

საწყალი ბავში ხან აქეთ ეცა, ხან იქით, გაძო-
სავალი ტეიდან არსადა ჩანდა. გზა დაჭკარგოდა.

ბავში სახლში არ დაბრუნდა, შემინებულმა დედ-
მამამ გამწარებული დაუწყო ძებნა. ამათ შემოუარეს
მესობლებს, ტეეშიანც ბევრი ეძებეს, მაგრამ უმწვილი
ვერ იპოვეს.

შეორე დღეს მესობლებიც მიემკვლენ და ეველან
ერთად დაეძებდა დაკარგულ ელიზბარს, მაგრამ ახ-
ლაც ვერ იპოვეს.

ეველამ თავი მიანება, სოლო დედამა კი თვალ-
ცრემლიანი აგრე ადვილათ ვერ მიანებებდა შვილს და
გულდაწვევითი დაეძებდა ეველგან.

ერთხელ მამა მოღალეული ძებნით მივიდა ერთ

დიდ გადატყენილ სესთან და ზედ ჩამოჯდა. ერთბაშათ მოესმა, რომ ამ სის ფულუროში რაღაც ჩუხუნებს; ჩაეო სელი და ბავშვის თავი კი ნახა.

ეს იყო იმის ჰატარა ელიზბერი, უჭმელ-უსმელი, მისუსტებული. ძაძამ ფრთხილათ ამოიყვანა ფულუროდან ემაწვილი და სხსლში მიიყვანა. რამდენსა-მე დღეს ემაწვილი გამოკეთდა და დაიწყო ლაპარაკი.

— ჩემო ბიჭიკო, რასა სჭამდი ამ ერთ კვირაში? ჭკითხა დედამ.

— სილს ვშოულობდი და იმას ვჭამდი

— მერე არა გციოდა, სად იმინებდი.

— იმ სის ფულუროში მეძინა. ჩემთან ერთად ეძინა სოლმე ერთ დიდ მოწითანო ძაღლს, რომელიც ჩამესუტებოდა და თავისი ბეწვით ძალიან მათობდა.

დედ-ძაძამ გაკვირვებით ერთმანერთს გადასჯდეს. ამათ სოფელში მოწითანო ძაღლი არავისა ჭებავდა.

მეორე დღეს დაბთვბლიერეს ფულურო, რომელს შიაც იპოვნეს ემაწვილი და ნახეს რომ იქ დათვის ბუნავი ეოფილიყო.

აი როგორი მასწინძლობა გაუწია ჰატარა ბიჭიკოს დათუნიამ.

ანიკო.

(თარგმანი ჟურავსკიდან).

ჩემ სიტევას ვერ გავტყუებ!

ჯიძის მოხუცებულ ბიძას შემოა-
აკვდა მესობელ თემის ერთი
ემსწვილი კაცი.

ინდოელების წესით კაცის
მოკვლისთვის იხდიდენ დიდ ჯა-
რიძას და ძარბავდენ დიდ წვეულებას, თუ ამ
წესს ვერ შეასრულებდენ უნდა შეეწირათ რო-
მელიძე კაცის სიცოცხლე.

ჯიძის მოკეთებები ძალიან ღარბი იყვნენ და ვერ
შესძლეს ოთხასი ოქროს გადახდა. ჯიძმა დააპირა
ფესით ძალიან შორს წასვლა, რომ სადმე მუშაობით
ემოვნა ფული და ამითი დაეხსნა თავი, თორემ მთე-
ლი თემი გახდებოდა ამის ზასუხის გამცემი.

განრისხებული მტერს კი აჩქარებდა ჯარიძის
გადახდას. თემმა დაიბარა ჯიძი და აკისრებინა, რომ
თუ მოხუცის მაგივრათ ჯარიძას არ შეიტანს უნდა
თვითონ ზასუხი გასცეს მთელ თემს.

უნდა დაუდეს შემოდგომამდის, მაშინ კი თუ ჯა-
რიძას ვერ გადაიხდია ჯიძი უნდა დაეხვრიტათ.

ბრწყინვალე გასაფხული იდგა. ბუნება დღესას-

წაულობდა. ჯიშის თემი კი ნაღვლიანად იყო, მე-
ტადრე მისი ბიძა.

უმწვილი კაცი თითქოს არაფრად აგდებდა ამ
ამბავს, მოაგროვებდა თავისი ცოტაოდენი ბარგი და გა-
უდგა გზას, შორს სადმე სამუშაოდ მაღაროებში წავიდა.

მუშაობის დროს იქ იწამა ქრისტე ღმერთი და
სწვა მუშებთან ერთად ყოველ დღელოცულობდა სოლმე.

დადგა შემოდგომა, გაუფითლდა ფოთლები, ჯიშმა
დააპირა თავისიანებში დაბრუნება.

ასაღმა ამხანაგებმა დაუწვეს თხოვნა, რომ მათ-
თან დაბრუნდებოდნენ.

— თუ მე არ დავბრუნდები, ჩემ ძმას დასწვრეტენ.
მე ძაგას ვერ მოვითმენ. სიტევას ვერ გავტყენ. უნდა
უსათუოდ სასაღმაში დავბრუნდე.

— რითი გიძველათ, ეკითხებოდნენ სელმოკლე
ამხანაგები, — რომ წასვიდე სომ დაგსწვრეტენ.

— ძაღვია, სიკვდილი მომეღის, მაგრამ ჩემ
სიტევას ვერ გავტყენ, დაქინებით ამბობდა ჯიში.

— მოიცადე აქ, თვითონ მოგიკითხავენ.

— ჩემი თემი დაწიბია. ძვირათ დაუჯდებათ ასე
შორს რომ გამოგსაზნონ ჩემ მოსაკითხათ.

— მერე თქვენებს არ ეძინოდათ რომ ასე შორს
წამოხვედით? სომ შეგემლო გაცდულიყავი.

— ისინი დაწმუნებული არიან ჩემ ჰატოხნოს
ბაში.

გამოსაღებების დროს ჯიშმა უთხრა ამხანაგებს:
 — აბა, ვინ მონდომებს სიკვდილს, მაგრამ მე
 ჩემ სიტყვას ვერ გავტყუებ და თქმს სირცხვილში ვერ
 ჩაუბადებ.

(ფრანგულიდან)

ტასო.

დაღუპული ქალაქები.

ვულკანები, ანუ ცეცხლის
ძურქევეველი მთები, ძლიერ
ბევრია დედამიწაზე,*) მხო-
ლოთ სუეველა კი არ მოქ-
მედებს, მოქმედებს ე. ი. თავის შუა გუ-
ლიდან ამოისვრის სოლმე ორთქლს და
ლავას (ცხელ სითხეს). არის ისეთი
ვულკანები, რომელნიც უწინ, სულ უწინ,
მოქმედებდნენ, ახლა კი მარტო სასული-
აქეთ ვულკანისა და ისეც დამქრალ ვულ-
კანს ეძახიან. ნამდვილათ ვერ ვიტ-
ვით, რომ ეს ვულკანები გამქრალ-
ნი არიან. არის გამქრალი ვულკანები, რომელ-
თაც შეუძლიათ ძალა გამოიჩინონ, გამოიღვიძონ, თავის
ძილს თავი დაანებონ. რა საშინელია მათი გა-
მოღვიძება ამას ბევრი მაგალითები მოგვითხრობენ.
რაც უფრო სანგრძლივია მათი ძილი, მით უფრო
საშინელია მათი გამოღვიძება.

ნებაოლი, მშვენიერი სიცილიის ქალაქი, განთ-
ქმულია თავის სიღამასით. აი მის ახლო, ესე ოცე

*) ვულკანებზე იხილეთ № VII, „ჯეჯილი“ 1907 წლისა.

ვერსის მანძილზე იძულებულია შავი მთა ვეზუვი, ეს ვულკანია. მის თავზე ეოველთვის დაინახავთ თეთრ კვამლს, ღამე კი ნებანოლიდან ხშირათ ხედავენ, როგორ ანათებს ჯერ კიდევ გაუცვივებელი ლავა. გეგონებათ გაღვიებული ნახშირი ჰქვია მთის ფერდებსეო.

მთის ძირას არის გაშენებული სოფელი რესინა. ეს სოფელი ანაშენია გაცივებულ ლავასზე.

სულ უწინდელ დროში, თვით ამ ადგილას იყო გაშენებული რომაელთა ქალაქი გერკულანუმი. იმ დროს ვეზუვი არ მოქმედობდა, მას ეძინა ღრმა ძილით. სრულებით არ მოელოდენ მცხოვრებლები იმ საშინლებას, რომელიც გადანდათ მათ თავზე. არც კი უფიქრია ვისმეს, რომ ეს მთა ვულკანია. თუ მოინახებოდა ვინმე, რომელმაც იცოდა რომ ეს მთა ვულკანია, ეგონა, რომ მას მოქმედება აღარ შეუძლია, დაძქვალა.

მთის ფერდებზე გაშენებული იყო მშვენიერი ბაღები, მთის წვერზე დაინახავდით, მოგვიტონრობენ ისტორიკოსები, გაუვლელ ტყეს, თვით კრატერშიაც ამოხულიყო ხეები. ეს კრატერი ისეთი განიერი და დიდი იყო, რომ ვაკეს მოგაგონებდათ, რომელსაც კარს არტყია ძაღალი და ციცაბი მთები.

ამ მთას რომაელები ეძახდნენ სოპანს. მასში იმალებოდნენ ავაზაკები და გზა დაბნეული მონები.

აი ამ ვულკანმა გაიღვიძა. გაისმა მიწის გვრინვა,

მიწა ინძრა, მთები შეირყენ, შენობები, — რომელნიც არა ერთი ათეული წლისა იდგენ მაგრად და ძკვიდრად — დანგრება. მცხოვრებლები შიშით მოცულნი გარბოდენ აქეთ-იქით. მაგრამ ეს იყო მარტო პირველი მერცხალი, მოძავალი უბედურებისა. ეოველისფერი დაწენარდა, თავის კალაპოტში ჩადგა. მცხოვრებლები დაბრუნდნენ თავის ქალაქში.

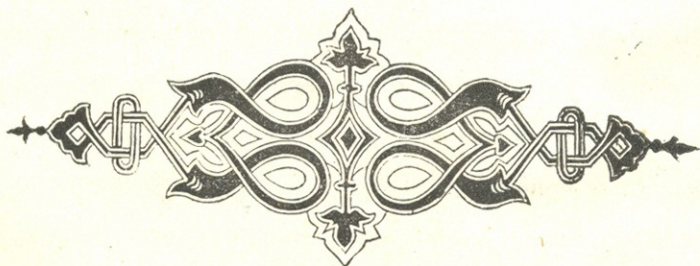
16 წელიწადი გავიდა.

მიწა ისევ ინძრა. გაისმა გვრინვა, ქუსილი, მიწა ჩანგრავა ალაგ-ალაგ. გაისმა აფეთქების ხმა. ვეებერთელა ქვები და მთელი კლდეები ააფეთქა რაღაც ძალამ, დედა-მიწის გულში შეკრებილმა. შავი კვამლის სვეტი დაადგა მთას. ეს სვეტი ცას ფარავდა და ბურავდა მთელს მთას. მთელი არემარე წვედიადით იყო მოცული. ფერფლი და მტვერი წვიმასავით მოდიოდა მიწაზე და ჭფარავდა მთის ფერდობებს და მიდამოებს სქელ შავ ჯერკმით. ორთქლი იმოდენა ამოდიოდა, რომ უცებ ივსებოდა ღრუბლით და საშინელ ნიაღვრათ გადაძონეთქდა დედა-მიწაზე. ამ წელიდან და კიდევ იმ წელიდან, რომელიც ამოხეთქა დედა-მიწამ უხარმახარი მდინარე შესდგა. წვალი ფერფლთან ერთათ შეერთებული თხელ ტალახათ იქცა და გადაეფინა მთის ფერდობებს რაც კი შესვდებოდა გზაზე ამ ტალახს გადაივლიდა მთაზე და გადარეცხავდა. ამ მდინარემ მიანწია რომაელ ქალაქ ჰომეკიას, რომელიც მდებარეობდა სომხის მეორე ფერდზე. რამო-

დენიყე წუთის განმავლობაში ქალაქი აივსო ტალახით, მცხოვრებნი ჩაისვრნენ ტალახის მდინარეში. ამ ტალახის მდინარეს მოსდევდა უფრო საშინელი მდინარე, ცეცხლის მდინარე—გამდნარი ლავა, მართალია ეს მდინარე უფრო ნელათ მოდიოდა, მაგრამ მისი წინსვლა უფრო ამაოხრებელი იყო. ამ მდინარემ წალეკა გერგულანუმი, გადაიარა ეს ქალაქი და ზღვაძდის მივიდა.

დაწუნარდა არე-მარე. ჩადგა ქარი, გაიფანტა ფერფლი, გაიწმინდა ჭაერი და განცვიფრებულ რომაელებს სომძას ადგილზე წარმოუდგა ახალი მავიძთა. უწინდელ სომძისაგან მარტო ერთი გვერდიღა დარჩენილიყო. უძეტესი ნაწილი ამ მავიძთისა ჩანათქა დედა-მიწამ და მის ალაგას გამოჩნდა ახალი მთა—პატარა კრატერით წვეროზე, საიდანაც ადიოდა წელის ორთქლის თეთრი სვეტი.

ალ. ფალავანი.

პატარა ლირსა.

არინაობისთვის სადამოა. იმერეთის ერთ პატარა სოფელს, რომელიც ლამაზად შეჭყენილია ამაღლებულ მთათეიან ადგილზე, დანათის სავსე მთვარე. ალექსანდრე ჩაუთამის სახლის აივანზე, რომელიც ძაღლობიდან დაუურებს უფრო დაბლად მდებარე ეზოს, სდგას ალექსანდრეს ცოლი და რიკულებზე გადაწოლილი დაჭყურებს მთვარით განათებულს თავის დიდ ეზოს, ეზოში კი ბავშვების აურ-საური და ქვილ-სივილი დგან. აგერ ორი თვეა ალექსანდრეს ოჯახი ქალაქიდან საზაფხულოთ სოფელში ჩამოვიდა თავის სამი შვილით. ყოველ სადამოს ახლო-მახლო ეზოებიდან სოფლის ბავშვები თავს იყრიან ამათ ეზოში და თავისუფლად, მხიარულად დროს ატარებენ. სოფლის ბავშვები მთელი დიდი ზაფხულის დღე თავის ოჯახის საქმეებში გართულნი და სიცხით შეწუსებულნი, როგორც შელამდება, მოეჩქარებიან ამ ეზოში, სადაც მათ მოყლის სამი მხიარული და მოყვარული პატარა მანძინძელი. არა ნაკლებ მოუთმენლად მოყლიან სადამოს სტუმრებს მათი მანძინძლები მთელ

დღეს საძივე იმ ფიქრში და ბანსში არიან, თუ როგორ გაართონ საღამოს სტუმრები, რა სიამოვნება აჩვენონ იმათ. ხან კანფეტებს დაახვედრებენ, ხან სხვა და სხვა მურაბებს, ხან ქალაქიდგან მოტანილს. სოფლის ბავშვებისათვის უცხო სათამაშოებს ამოუღებენ კალათებიდან. სამაგიეროთ სოფლის ბავშვები ახწავლიან იმათ ათასგვარ სოფლულ თამაშობას: ბურთობას, დამალიას, ქორ-ბუდეობას, ფერსულს და სხ. ამ ნაირად, როგორც სტუმრები, ისე მასწინძლები დიდის სიამოვნებით და მხიარულად ატარებენ საღამოებს. აი ესლაც შეგროვილი ბავშვები ქორ-ბუდეობას, თამაშობენ. მათი ყვილ-ხივილი აღვიძებს და ამხიარულებს მიძინებულ ბუნებას. დედა კი დგას აივანსე და როგორც მუსიკის მოუვარული კარგ მუსიკას. ისე სიამოვნებით ეურს უკდებს ბავშვების სიცლი-მხიარულებას.

— ქალბატონო, ცხრა საათია, ბავშვების ძილის დროა! თქვა ოთახიდგან გამოსულმა ბავშვების მოძველელმა დედა-კაცმა—მაიამ.

— ვაცადოთ ცოტა, მანა! გესმის რა მხიარულად თამაშობენ? ცოდება, ესლა მათი ხელები შექლა.

— მე რა შენაღვლება, მაგრამ გვიანკია. სვალ წირვასე მინდა წავიუვანო და ადრე ვეღარ ადგებიან.

— მამ კარგი! უზასუხა გამდელს დედამ და კასმანს ბავშვებს: ბავშვებო! ძილის დროა გვეოფათ თამაშობა გამოყსაღმეთ ერთმანერთს სვალამდისინ.

ბავშვების სმაურობა შესწავდა.

— არა, დედა, ცოტა კიდევ გვატყდა! მოისმა ესოდან უფროსი, შვიდი წლის ვაჟის, რეზიკოს, სმა.

ამ დროს აივანზე შემოიჭრა სუთი წლის პატარა ქალი. შავი დიდრიზი თვალები გაბრწყინებული და გამსიარულებული ჰქონდა, ლოყები გაწითლებული და შავი გრძელი თმა აწეწილი. მივარდა და პატარა სულებით მოესხია დედას.

— დედა, შენი ჭირიმე, ცოტა კიდევ დაგვატყდა. ჩვენ ისე მსიარულად ვთამაშობთ; ძილი როგორ შეიძლება ესლას? ცოტა ხანს კიდევ დარჩნენ ბავშვები, თუ გიყვარდე, ჩემო დედიკო!

დედამ ვეღარ უთხრა უარი თავის პატარა გოგონას.

— ძამ კარგი, ნახევარი საათი კიდევ ითამაშეთ და როგორც დაგიძახოთ, მაშინვე გამოიქცით ორივე. თინა კი ესლავ გამოგზავნეთ, პატარა და დიდლებს.

— არა, დედა, თინაც ძალიან მსიარულათ არის. ისიც ჩვენთან იუოს და სამივე ერთად ამოვალთ დასამინებლად. ნუ გეშინია, მე მოუვლი თინას! დარბაისლად უთხრა დედას პატარა ლირსამ და მერცხალივით ჩასრიალდა კიბეზე.

ლირსა სინარულით შეუერთდა ბავშვებს და გადასცა დედის ნებართვა, მაგრამ ბავშვებს თამაშობა აღარ ესერსებოდათ. ბევრი სირბილისაგან და მსიარულობისაგან დაღაღვას გრძნობდნენ. სოკი იქვე გაშლილ

საქართველოს
პატარავების
ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ჭილობზე წამოგორდა, სოგნი კი ჰირდაპირ მწვანე კოლინდარზე ჩამომწკრივდნენ. მათ ზეიდან სავსე მთვარე დასცქეროდა და ანათებდა მშვენიერ ბავშვების ჯგუფს. სამი წლის თინას თავის ხუჭუჭი თავი ლირსას კალთაზე ედო და ჰირდაპირ მთვარეს შესცქეროდა.

— შეხედეთ, ბავშვებო, მთვარეს! ჩემ ეკითხულ ბურთზე რომ კაცის თავია დახატული, მთვარე იმას არა ჰგავს? არა? იკითხა თინამ.

— ბურთს კი არა და! მთვარე და მზე, თურმე, და-ძმანი არიან. დღე მზესა აქვს თავი გამყოფილი ცის ფანჯრიდან და ღამე კი, როცა ძმა დაიღალა და დაძინებს, მთვარე გამყოფს თავს ფანჯრიდან და ის გვინათებს. მაგრამ, რადგანაც და ზარმა-ცია, სშირად ძილს მიეცემა ხოლმე და ფანჯარაში იმიტომ აღარ მოჩანს, და ჩვენ ბნელაში გვტოვებს. თქვა კოლინდარზე წამოგორებულმა რვა წლის სოფლის ბიჭმა — გიორგიმ.

ამ სიტყვების გაგონებაზე, იქვე მწოლიარე რეზიკო წამოჯდა და დინჯათ დაიწყო. — ეგ თქმულობა სულ ტყუილია, გიორგი! მე კი დედამ მითხრა, რომ მთვარე დიდი, ძალიან დიდი ბურთია, ჩვენგან ძალიან შორს არის. ის იმისთანაა, როგორც ჩვენი დედა-ძიწა და დედა-ძიწის გარშემო ტრიალებს. სინათლე მთვარეს მკრთალი აქვს, რადგანაც თავის საკუთარი სინათლე კი არა აქვს, მხიდვან ღებულობს სინათლეს. მზე კი ბევრათ უფრო დიდი ბურთია, რომე-

ლიც მუდამ ცეცხლ-მოკიდებულია და ბევრი სინათ-
 ლეც აქვს და სითბოც. მთვარე დედაძიწას გარს უტ-
 რიალებს; დედა-ძიწა და მთვარე კი ერთად მზეს უტ-
 რიალებენ გარშემო. ესაა ეს ვიცი და როცა გიმნა-
 ზიაში შევალ, მაშინ კიდევ მეტს შევიტეობ მზეზედაც
 და მთვარეზედაც.

— გიორგიც შეიტეობს, როცა სკოლაში მიება-
 რება! თქვა ლირსამ. ხომ მიებარები, გიორგი, სკო-
 ლაში?

— რა ვიცი. აქ სკოლა არა გვაქვს და ქუთაის-
 ში ჩემ განსაგზავნათ მამას ფულები ვინ მისცა... მე
 კი ძალიან მინდა სწავლა.

ბავშვებში სიჩუმე ჩამოვარდა.

— მე რომ დიდი გავიზრდები და გიმნაზიას გავა-
 თავებ, მასწავლებლათ გავხდები და აქ სკოლას გავა-
 ხსნი. თქვა ლირსამ სიჩუმის შემდეგ. მაშინ ვეველა ამ
 სოფლის ბავშვები ჩემ სკოლაში ისწავლიან.

— შენ რომ გიმნაზიას გაათავებ, რა დროს ჩემი
 სწავლა და იქნება, მე ხომ მაშინ უშველებელი დიდი
 ვიქნები. ნაღვლიანად თქვა გიორგიმ.

ლირსა ძალიან შეწუსდა და ჩაფიქრდა. ბოლოს
 მოიფიქრა.

— მამ შენ შეილებს ვასწავლი.

ბავშვებს გაეცინათ. ისევ სიჩუმე ჩამოვარდა.

— იცით, ბავშვებო, ცოტა ხნის სიჩუმის შემდეგ
 თქვა თორმეტი წლის გოგო ფოტინემ: სვალ მარია-

მობა არის, ჩვენ საუდარბო წირვა იქნება, წირვის შემდეგ კი იქვე მოიდანსე ცეკვა-თამაშობას გამართავენ. დილით შევიყარნეთ ვეელანი ამ ესოში და ერთად წავიდეთ წირვაზე. კარგი?

— ძალიან კარგი! ძალიან კარგი! დაეთანხმენ სუვეელანი.

— მე ჩემ ახალ კაბას და ახალ ჩუსტებს ჩავიცვამ. თქვა ათი წლის მარომ.

— მე რომ არა მაქვს ახალი ტანისამოსი? გულ-დაწვევტილად ამოიკვნესა შვიდი წლის თოდია.

— შენ რეზიკო მოგცემს წითელ ხალათს და ის ჩაიცვი. გარდასწვევტა ლირა! ამ. არა, რეზიკო? ხომ მისცემ თოდიას ხალათს?

— რასაკვირველია, მივცემ. დარბაისლად უზახუსა რეზიკომ. მე ბევრი ხალათები მაქვს, რათ შინდა იმდენი?

— ვაი, თინას დასძინებია! უცებ წამოიძახა ლირა სამ, რომელმაც მხოლოდ ესლა შენიძნა, რომ იმის კალთაში ტებილად ჩასძინებოდა ზატარა თინას—თინა! თინა! გაიღვიძე! წამოდი ლოგინში დაწეკი!

მაგრამ დაღალულ თინას ისე მაგრამ ჩასძინებოდა, რომ ველარ გამოაღვიძეს.

უძაწვილები აიძალნენ, თინას გარს შემოესვივნენ და არ იცოდნენ რა ექნათ მძინარე ბავშვისთვის. მაგრამ რეზიკო გაქცეულიყო კიდევ სახლში და მოჭვავდა ძანა თინას წასაყვანად.

ძაიბ გაჯზაფრებუღი ბუტბუტებდა:

— სანლმი წანსვლან აღარ მოიფიქრებთ, შუაღა მუბ, დანქინებოდა, ძამ რა დანქარებოდა სანი წლის ბავშვს, ცუღლუტებო, მოუსვენრებო!

ბავშვები დარცხვენიათ ერთმანერთს გამოესალმენ და დანიშლენ.

მოორე დილას, წირვის წინ 10—15 სოფლის ბავშვი შეგროვდა ისეე ალექსანდრეს ესოში. ეველა მათგანს საუკეთესო ტანისამოსი ჩაცვათ და სანსეფ-დაც სადღესასწაულო მსიარულება ესატებოდათ. აივნინიდან ჩამოირბინეს თეთრს ტანისამოსში გამოწეობიღმა რეზიკომ, ლირსამ და თინამ. ბავშვები ერთმანერთს მიესალმენ და ერთმანერთის ტანისამოსის თვალღფრება დანიწეეს. იქვე ბავშვებში ტრიალებდა რეზიკოს წითელ სალათში გამოწეობიღი პატარა თოღია.

რეზიკოს, ლირსანს და თინანს თავს დასტრიალებდა და სან ტანისამოსს და სან თმებს უსწორებდა ძაიბ გამდღელი.

— აბა, ესლა წავიდეთ, ემაწვალებო! თქვა ძაიბ, როდესაც ეველანს თვაღი გადაავლო. უცებ ლირსამ თვაღი მოჭკრბ ათი წლის გოგოს დასეულ ჩუსტებს.

— ჩატია, რათ ჩავიცვამს დასეული ჩუსტები? ახალი კაბა და დასეული ჩუსტები გავკონიღა! შეწუსებუღი სმით ჭკითსა ლირსამ.

— მე, კენაცვაღე, არა მახეს ახალი.

— დასუელი არ შეიძლება, ახალი უნდა ჩაიცვა! რეზიკო, რავქნათ, ჩატანს დასუელი ჩუსტები აცვია?

— რა უნდა ვქნათ, ახლა სომ ახლებს ვერ ვიყიდით? აგრე უნდა წამოვიდეს, თქვა ძაიამ. აბა წამოდით ჩქარა, წირვის კიდევ დარეკეს.

— არა, დასუელი ჩუსტებით ჩატია ვერ წამოვა, უნდა ახლები ჩაიცვას! ახლა კი ტირილის სმით სთქვა ლირსამ

— რა მიძავს, გენაცვალე, მე ფეხშიშველიც სმირად დავდივარ! არა მიძავსრა. წავიდეთ! ესვეწებოდა ჩატია ლირსას.

ლირსა კი ძალიან შეწუხებული იდგა და ჩაფიქრებული ჩატანს ჩუსტებს დაჭყურებდა, ბოლოს რაღაც მოიფიქრა, ჩაჭკიდა ხელი ჩატანს და სახლისაკენ ეზიდებოდა.

— წამოდი, წამოდი ოთანში! ჩემი მეორე ფეხსაცმელები ჩაიცვი, ისიც ჯერ სულ ახალია!

ბავშებს სიცილი წასკდათ.

— ვერ ხედავ, ჩატანს რა დიდი ფეხები აქვს? შენი ფეხსაცმელი მაგას როგორ ჩეეტევა!

— არა, წამოდი, წამოდი, გაშინჯე! ჭირვეულობდა ლირსა.

ლირსას დასამყიდებლად ჩატია წაჭევა ოთანში. ლირსამ გამოალაგა თავისი ფეხსაცმელები, გააჩდევინა ჩატანს ფეხთ და თავის ხელით დაუწყო ფეხსაცმელების შინჯვა. მაგრამ, სამწუხაროდ, ამის ერთ ნამცეც ფეხსაცმე-

ლებში ჩატანს ფენის თითებიც კი არ ეტეოდა. გაწით-
ლებული, თვალებზე ცრემლებ მორეული, ძალით აც-
მევედა ლირსა ჩატანს ფენსაცმელებს და დიდ შრომაში
იყო, როცა ოთახში დედა შემოვიდა.

— რა ამბავია? რა გატირებს ლირსა? ჰკითხა დე-
დამ.

— ეველას ახალი აცვია და ჩატანს კი დახეული
ჩუსტები უნდა ეცვას! ჩემ ფენსაცმელებში ფენი არ ჩას-
დის! რა ვქნა? ატირებული სმით შესჩივლა ლირსამ
დედას.

— ჩემი ფენსაცმელები ჩატანს კარგად მოუვა და
ისინი ჩაიცვას, უთხრა დედამ და თავის ოთახიდან ძუ-
ლი ფენსაცმელები გამოიტანა და ჩატანს მიაწოდა.
აბა ჩაიცვი, ჩატია, ვერ კიდევ ახლებია და კიდევ
გამოგადგება.

— დედა, ჩატანს ძველები რათ უნდა? ახალ კაბა-
ზე ძველი ფენსაცმელები არ შეიძლება. შენ ახალ
ფენსაცმელებს მოუტან ჩატანს, თქვა ლირსამ და თვა-
ლის დახამხამებაზე გავარდა მეორე ოთახში, დედის ახა-
ლი ფენსაცმელები გამოარბევინა და ჩატანს მიაწოდა.

— აბა, ჩატია, ჩაიცვი! ხედავ, რა კარგად მოვი-
გონე! ესლა შენც ახალი ფენსაცმელები გეცმევა.

ჩატამ მორცხვად შეხედა ლირსას დედას და ფენსაც-
მელების გამოართმევას ვერ ბედავდა. ამ დროს ძალიან
შემოვიდა. ეს ამბავი რომ დაინახა, მივარდა ლირსას
და ფენსაცმელები ხელიდან გამოგლიჯა.

— დედის ახალი ფესსაცმელები ჩატიას უნდა ჩააცვა? ძველები კი არ ეკადრება? შეუტია ლირსას ძაიამ და ფესსაცმელები გაძოროთვა.

— არ უნდა ჩატიას ძველი. ახალ კაბასე ძველი ფესსაცმელები რათ უნდა? დედას ფულები აქვს და კიდევ იყიდის ფესსაცმელებს. მომეცი ბაშმაკები! დედა, უთხარი ძაიას, მისცეს ჩატიას ბაშმაკები, ალეღუებული და ტირილის ხმით ესვეწებოდა ლირსა დედას.

— მიეცი, ძაია, ჩატიას ფესსაცმელები, უთხრა დედაძი.

— ლირსა, გენაცვალე, ძველებს ჩავიცვამ, არა მიძავსრა, არ მინდა ახალი! ესვეწებოდა პატარას ამ აბებით შეწუხებული ჩატია.

— ახალ კაბასე ძველი ფესსაცმელები არ შეიძლება. ჩაიცვი ახალი, დაიქინა ლირსამ — უთხარი, დედა, ჩატიას, ახალი ბაშმაკები ჩაიცვას. მე ახალი ძაცვია, რეზიკოს, თინას, ეველა ბავშებს ახლები აცვიათ და ჩატიამ კი ძველები უნდა ათრიოს? ჩაიცვი ჩქარა, ჩატია, უნდა ჩქარა წავიდეთ წირვასე. და ძალადაცანებით დანვა და ჩააცმეინა დედას ახალი ფესსაცმელები. მერე ახალ ფესსაცმელებში გამოწუობილ ჩატიას ხელი წაავლო და გამოიყვანა ესოში. ლირსას კმეოფილებით სანე უბრწეინავდა და ამაყათ შეჭურვებდა ჩატიას ფეხებს.

— შესედეო, ბავშვებო, რა კარგი ფესსაცმელები აცვია ჩატიას! ახლა კი წავიდეთ, ჩქარა, თქვა ლირსამ,

ჩააგლო ერთი ხელი თინას, მეორე წითელ ხალათით გამოწეობილს პატარა თოდისა და გსწია საედრისაკენ. დანარჩენი ბავშვებიც მსიარულად გაუდგნენ გზას. ჩატია სშირად ინედებოდა თავის ახალ ფეხსაცმელებზე და ტუჩებზე სიამოვნების დიდილი უთამაშებდა. უკან კი მისდევდა იმათ მათა და განჩხლებული ბეჭებუტებდა, მრისხანე თვალებს ჩატიას ფეხსაცმელებს არ აშორებდა.

ფ.

ამბებ სოლოგოური ბაღში მცხოვრებლებისა.

1.

თეთრი დათვი.

მთვარე მწუხარეთ დასცქეროდნა სოლოგოიურ ბაღის რკინის ძვეთულიან ჰატარს ფანჯრებს.

საშინელი შესუთული ჭაყრი, ვიწროობა და სისხმაგლე მეფობდა ამ ჰატარს ჩარდასებში, სადაც ჩამწვედუენი იყვნენ ძლიერნი თავისუფლების დროს, დღეს კი ტყვეობით დაუძლურებულნი ტყის კმირები.

მთვარე ოდნავ ბეუტავდა, საშინელი ყინვა იღვა ღამე მოცული იყო რაღაც იდუმალი მწუხარებით.

— მოუჭი სიცოცხლე! გაჭეინე არე-მარე, სპეტაკო საძთარო!

— გაღმუოდნა თეთრი დათვი—თოლია, რომელიც ძარტოთ-ძარტო ის იმყოფებოდნა ჭაერსედ.

— რატომ აქაც ისეთი ძრეელი და ღონიერი არა სარ, როგორც ჩემ საშობლობში? ღმუოდნა დათვი თოლია.—ოხ, სადა სარ ჩემო საუვარელო, ჩემო ნუ-

ამბებ. ზოოლოგ. ბაღში მცხოვრებლებისა

გემო, ჩემო ძვირფასო, სამშობლო მხარევე! შენ სომ
არ იცი, რა არის ანესარი ცხელი ძვე! შენში გაძე-
ფებული არიან წვედიადი ღამეები, ძლიერი ვინაგები
და სასტიკი სიცვივე!

— ეხვა ძეგობსო! ოს, რა სასარელია! დაიღ-
რიალა ვეფხმა.

— შე სულელო! სასარელი არის ძარტო სიც-
ხე, რომლის ატანაც მე არ შემიძლიან!.. განა შენ
შეგიძლიან იგრძნო ჩვენი ქვეყნის სიმშვენიერე, თვალ
გაღწვდენელი, ყოველთვის დათოვლილი, ვაკე, უსამ-
ზღვრო ოკეანე, რომელსედაც დაცურავენ ვინულის
კუნძულები და ვინულის ძაღალი ძთები, ეგელა ამას
თავს დასცქერის ვარსკვლავებით ბრჭყვიალა და მო-
კამკამებული ღამე.

ზატარობისას მე და ჩემი ძმა ვცხოვრობდით ერთად.
ჩვენთვის ზრუნავდა ჩვენი საუვარელი დედა. მუდმივი ბინა
ჩვენ არა გვქონდა. ჩვენ ვცხოვრობდით ხან ერთ ვინულის
თომხედ, ხან მეორესედ. საზრდოს საძოვრათ შორს
არ მივდიოდით: იქვე ჩავტყვავდით ჩვენი ტოტებით
ვინულს და აუარებელ თევზს ვიჭვრდით. სულ ორა-
გულის ოდენა თევზებს ვმოულობდით. თევზი რომ
მოგვწვიინდებოდა, ძერე ლომ-თევზების ანუ ზღვის
ძაღლების დასაჭერათ წავიდოდით. აგრეთვე ჰირს
ჩავიგებდით ვეშაპის სორცით, რომელსაც ნა-
ჰირს გადმოყრიდნენ მონადირეები მიძავალი გემე-
ბიდან.

— ერთ ღამეს ჩვენ და დედა ვისხედით აღმართ-
დაღმართიან გუნულ ციცაბოსედ, ტალღები სღვის-
კენ გველალებოდნენ.

— ეს რა ამბავია? გაკვირვებით შევეკითხეთ დე-
დას.

— თქვე სულელებო, შესედეთ კარგათ, ეგ არის
ჩრდილოეთის კაშკაში!

მოძავებულ ცაზედ დიდ რკოლებივით გადაეკრა ნათე-
ლი სსივები, რომლებიც აქეთ-იქით იუანტებოდნენ, და
ამ დროს ფერს იცვლიდნენ, ეს სსივები გარს შემოეფი-
ნებოდნენ ცეცხლოვან სირგველეს, ერთად გაჩაღდე-
ბოდნენ და ცა ინთებოდა ეოველგვარ მსიბლავ ცეც-
ხლით: ამ შუქსედ ეინული და თოვლი ანდამტვიით
ბჭყვინამდნენ. დედამიწა ძვირფას ქვებსავით ბრჭყვი-
ნავდა; თვალს ვერ უშტერებდით. ღამე ნათელი იყო,
როგორც დღე. დედა ჩემი ციცაბიდან გადასტა.

— ჩუმათ, შვილებო, ნუ გეშინათ! ჩაგვიჩურჩუ-
ლს დედამ—როგორც გიჩიოთ ისე მოიქეცით; ადა-
მიანებისა ნუ გეშინათ: ისინი სომ ჩვენთვის საში-
ში მტრები არ არიან! მინამ არ გაგიჭირდეთ სელს
ნუ ახლებთ, იმითი ხორბგეულობით კი ისარგებლეთ.

დედა ჩემი ძალძალ შედგებოდა, ცხვირს აქეთ-იქით
მიიღებდა, ჭაერს სუნავდა და მერე უფრო გაბედვით
გზას გაუდგებოდა. ძალე ჩვენწინ გამოჩნდა რამდენი-
მე დათოვლილი მოძავო ქონი. შიგნით ჭრახის სი-
ნათლესედ, ირმის ტევაში გასვეულნი კაცები ცეც-

სლხედ გაეინულ ხელებს ითბობდნენ; ქონებთან იდგა კასრები ვეშაპის ქონით სავსე, ჩვენი საუვარელი საჭმელი. ერთი ტოტის დაკვრით დედამ კასრს ძირი გაავდებინა და ჩვენც სარბად დავეწაფეთ ახალ და გემრიელ ქონს. ქონში რაღაც ჩოჩქოლი დაიწვეს, დედამ ჭამას თავი დანება, ამიუვანა მე და დემუა დაღმართსედ, თან წინ ქონით კასრს მიაგორებდა. მე დარწმუნებული ვიყავი რომ დედაჩემი მშიშარა არ იყო, სულ ადვილათ მოერეოდა განა თუ მარტო კაცსა, არამედ დიდ და ღონიერ ნადირსაც: მაგრამ ესლა ჩვენთან ერთად რაკი იყო ჩვენი ხიფათში ჩავდებისა ეძინოდა.

გსახედ ორი კაცი შეგვხვდა ვეშაპსე მონადირე, რომლებიც სიცვიით და შიშით კანკალებდნენ.

— ამათ თან წავეყვანთ? შეეკითხა ჩემი ძმა დედას.

— რათ გინდა, შვილო, თავი ანებე, — უპასუხა ტკბილათ დედამ. — ჩვენ ხომ მამღრები ვართ, ესენი რაღათ გვინდა.

დედას ძალიან უუვარდით, თვალს ერთს წამსაც არ გვაშორებდა; როცა კი დავიღალებოდით წყალში ცურაობით და სირბილით, უძალვე ავბობდებოდით დედის ზურგსედ და ასე გვატარებდა.

ჩვენსე კარგათ და მარჯვეთ არავინ იცოდა წყალში ცურვას და ეინულსედ სირბილი. ჩვენ ვიყავით

მეფენი ოკეანისა და მის ნაპირებისა. აღამიანებს და ვუცემოდით, როცა ძალიან მძივრები ვიყავით, ან თუ გულის მოგვაყვანიებდნენ სოლმე; სსვა დროს კი სელს არ ვახლავდით.

რბ სავუარლათ, რბ თავისუფლათ ვცხოვრობდით მასინ ჩვენ სამშობლოში! აი, ღრუბლით მოცული მქრალი დილა; მხე თითქო ბოლში გამაიციქირება, ვინულის თომხედ, მხეხედ, თბებიან ზღვის ძაღლების სროვა.

გონივრები არიან ეს ცხოველები, გამწრიანობით გვითვალთვალებენ... მაგრამ ჩვენ იმათხედ უფრო მოსერხებულნი ვართ. წენართ, სულ ჩუმათ მივცურდებოდით იმ ვინულის თომის ქვეშ, საცა იწვენ და ცხვირ წინ ამოუდგებოდით, მასინ შველა აღარ ჰქონდათ.

როცა მოვისარდენით და ვიკემეთ თავისუფალი ცხოვრება ერთსელ თავს სამინელი უბედურება დაკვატედ. ვინულების თომების შუა, ერთსელ ზამთარში გემი შეჩერებულიყო. გემხედ მეოფნი ნაპირს გამოსულიყვნ და თოვლის ქონებში დაბინავებულიყვნ. ჩვენ ამათ ახლოს დავსეირნობდით, უცებ ვეძახის ქონის სუნი გვეცა და მასინვე იქით გავექანე ქონის საგემათ; როგორც კი დაუწყეთ ჭამა, ერთბაშათ მოისმა სასარელი ხმა, დასისსლიანებული დედაჩემი მიწახედ დაეცა და ცდილობდა ტანით მე და ჩემი მძა დავეუბრეთ. ჩვენ ვერაფერს მივსვდით და

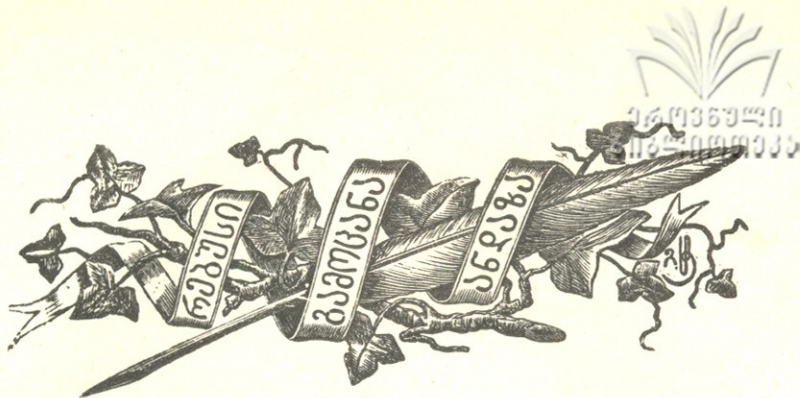
თითქოს აქ არაფერი მოხდაო განვაკრძეო ჭამა. როცა ქონი გავათავეთ და უნდა წავსულიყავით, გაცუბით შევხედეთ, რომ დედისკენი უგრძობლად ეგდო, და ჩვენ კიდევ კისერში რბლაც გვიჭერდა; ბევრი ვუცადე კისერი გამენთავისუფლებინა, მაგრამ თოკი მაგრბათ მქონდა მიჭერილი.

ამის შემდეგ ჩვენ ჩავარდით ტყეობაში, სანამ ოკეანესეუდ ვცხოვრობდით კიდევ არა გვიძავდარა: მოგვბამდნენ კისერსეუდ გრძელ თოკს და ნებას გვამლეკდნენ გემის მორი-ახლოს ვუოფილავიყავით. ყოველ დღე ვბანაობდით ეინულიან წებალში და ვგორბობდით თოვალში. აი სამთარც გავიდა, ღამეები დაზატრავდა, დღეები გათბა, ალაგ-ალაგ ეინული დაიძრა. ჩვენი გემი გაუდგა გზას. ბევრი სღუები და მდინარეები გავიარეთ, შემდეგ მოვადექით ამ სასიზღარ ქალაქს. ჩემი საცოდავი მშა სადღაც წაიყვანეს, მე დამკეტეს ამ ვიწრო გალიაში. განა ამ გალიას შეუძლიან გამიწიოს თავისუფალი და მშვენიერი სამშობლოს მაგიერობა! არა და არასოდეს არა!

— ახ, რა უბედური ვარ, მე საწყალი! განა როდესმე დამიბრუნდება მე ჩემი ბედნიერი ემაწვილობა!... თოლიამ ამ სიტყვების შემდეგ ისე დაიდმუკლა, რომ ყველა მხეცები გამოაღვიძა.

(რუსულით)

ვ. მიქაბერიძე.

ანაზები

(წარმოდგენილი კ. სეხნიაშვილის-მიერ)
რკინა რკინობას ცეცხლში ვერ იზამს,
ცეცხლმა მისი წვაც იცისო.

ძალთ ღრინვა ერთმანერთზედა,
ღრინვაა გაუმადლობისაო.

ღორმა ისეთი რა სჭამა,
რომ არ იყოს უგემური და უმსგავსიო.

ჩხარა გამოსათქმელი.

(მისგანვე წარმოდგენილი).

კეტით კატას არვინ აგდებს,
კატო კი კატას კეტსა ურტყამდა.

გამოცანები.

მინდა გითხრათ გამოცანა
ადვილი რამ ასახსნელი,
მგონი ყველა მიმიხვდებით
რაც მაქვს თქვენთან მე სათქმელი.

უსულო და უგულოა,
ცოცხალს იგი არ რათა ჰგავს,
მაგრამ სწრაფლათ, რაღაც ძალით
ქალაქებში ხალხი დაჰყავს;

მიდის-მოდის, არ იღლება,
გზა რკინის აქვს ქუჩებშია,
მითხარით აბა, რა არის
ამის მსგავსი თბილისშია?

ერთმა ბაღმა გამაკვირვა
და მინდორმა ყარაბაღმა;
ბაღმა, მისმა მებაღემა,
თავი დაბლა, ფეხი მაღლა,
რომ შეხელოთ ასეთია,
თეთრი არის შუა დაბლა.

სახლი ამიშენებია უცულოთ და უნაჯახოთ,
შიგა კვივარ გაქიმული—უღვაშ გაპიწკინებული.

ფაჩი-ფუჩი მიქელაო გამოხტება შიშველაო.

ანაზრამა

(წარმოდგენილი მ. ლელაშვილისგან).

პირველი ერქვა მგოსანსა
ეხლაა მიცვალებული,
მისი საფლავით ამაყობს
დიდუბე დამშვენებული.
მეორე—აკრავს ყველაფერს
ტყავთანა მიმსგავსებული.
მესამე—წელიწადისა
დღე არის მიმატებული.
სამივე—ოთხი ასოთი
საწერათ მოგონებული.

გ ა ს ა რ თ ო ბ ი.

ქალაქი ლაპარაკობს.

ერთმა ქალმა სოფლელი ბიჭის ხელით თავის ნაცნობ ქალს გაუგზავნა პატარა კალათით. მშვენიერი მსხლეები და ბარათი. გზაზედ პატარა ბიჭს სულმა წასძლია და ორი მსხალი შეჭამა.

— ორი მსხალი აკლია. შენ შეჭამე, განა? უთხრა ქალმა და თვალეში შეხედა მომტანს.

— ვინ გითხრათ?

— აი ამ ქალაქდმა...

— შეუძლებელია, რომ მაგას დაენახა, რადგან ეგ ჯიბეში შედო, როდესაც აქ მოვიდოდი.

(ფრანგულით)

კეთილი რჩევა.

ადეგ ექვსზე, ისაუზმე ათზე,

ისადილე ორზე, დაწექ ათზე,

იცოცხლებ ათჯერ ათსა.

პირში მართლის თქმა.

შესანიშნავი სკრიპკის დამკვრელი სოლომონი, დაკვრის გაკვეთილებს აძლევდა ინგლისის მეფეს, გიორგი მესამეს: ერთხელ მასწავლებელმა უთხრა თავის მოწაფეს: სკრიპკის დამკვრელნი სამნაირნი არიანო: პირველნი, რომელთაც სრულე-ბით არ იციან დაკვრაო; მეორენი, რომელნიც ცუდათ უკრავენო და მესამენი, ვინც კარგათ უკრავენო. თქვენო უგანათ-ლებულესობავ, შეტათ დიდი ხანია მეორე განყოფილებაში ითვლებითო.

გამოცანებისა: თხილი, ყინვა, ცხვირი.

შარადისა: კილობანი.

ამოცანისა: მეცხრე დღეზე ავიდა სულ ზემოთ.

ე ლ ი ს - ქ ა ლ ი .

(ლეგენდა).

ს

ათარხნო მთაში, აუარებელ მთა-გრეხილ შუა, მანგლისიდგან სოფ. ახალქალაქამდე მიიკლაკნება პატარა ბილიკი. რომლითაც ცხენითაც შეიძლება მოგზაურობა, თუმცა დიდის ვაჭირვებით. ეს ბილიკი იმალება ხანდახან ორ ახოვან მთის შუა, ხან ამოჰყოფს თავს მთის მწვერვალზედ და თავდაღმართდება მთის კლდიან ნაპრალებზედ და უქადის მგზავრს, თუ ძრიელ ფთხილად არ იქნება, ჩანთქმას და საუკუნოთ დამარხვას თავის ჯურღმულეებში, რომელთა სიღრმეს მგზავრის თვალი არცკი ჩაუწვდება.

მაგრამ ამ გზით მიმავალი მგზავრი მანგლისიდგან ახალქალაქამდე ამ შიშს და დაღალვას იქარვებს გზის მშვენნიერების

მდებარეობით. ახოვანი ტყე, თავისის მეფურად გამოქიმულის, ცამდინ აწვდენილის ნაძვ-ფიქვნარით, მრავალ-შტოვანის მუხებით და მრავალ ფურცლოვან თელებით, თავის იდუმალ ტყის საიდუმლოებით აღსავსე ხმებით, მთის ხეებში მოჩუბ. ჩუხე ნაკადულებით და თვალის გამტაცის გადასახედავებით მთის მწვერვალებიდან მთა-ბარზედ, აუარებელის ძველთა ნაშთების დანახვით და ამ ნაშთა ხალხთა გადმონაცემის ნაანბით იყოლიებს გულს და გონებას, ივიწყებს დაქანცვას, აღმართ დაღმართზედ გულის კანკალს, უფსკრულების პირათ შიმის ზარს

მეტადრე თუ შენი თანამგზავრი გამოცდილი კაცია, კარგად იცნობს ამ ადგილებს და დაწვრილებით იცის ყოველ კუთხის ისტორია და მთა-გორათა მრავალი ცრუ მორწმუნეებით აღსავსე თქმულობანი.

— აი, ბატოპო, ი მოტვლებილ მთას ხომ ხედავთ, რომლის წვერზედაც მოსჩანს ქვითკირის ნანგრევები, მითხრა ჩემმა თანამგზავრმა, მოხუცმა გლეხმა, და დაარღვია ჩემი ოცნებითა გატაცებული მდუმარება. იმას ხალხი ეძახის „ელის-ქალი“. მანდ თურმე დასახლდა ერთი ფრიად მდიდარი, ყოველის ღვთის მოწყალეებით სავსე და დიდის ცხოვრების პატრონი გლეხ-კაცი. ააგო დიდი, მშვენიერი ქვითკირის დარბაზი, გააკეთა ყოველი საჭირო შენობანი და შიგ დაასახლა თავისი ჯალაბი. აბა მდიდარ კაცს სად რა გაუჭირდება, შენი ქირიმე, და იმანაც გაუჭირებლივ დაიწყო ცხოვრება იმ ციკაბოზედ. აუარებელი ცხვარი ჰყავდა, რამდენიმე გუთნეული, რაშებზედ უკეთესი საჯდომი ცხენები. პური ბევრი მოსდიოდა და ქერი, ღვინო ბარში დარჩენილი ზვრებიდგან ამოჰქონდა შემოდგომობით.

სუყველას უკვირდა იმისი აქ დასახლება, ამ საშინელ სიმაღლეზედ. და აი თურმე რა იყო იმისი მიზეზი: ბარში, მტკვრის პირას, მშვენიერ ვაკე მინდორზედ გაშენებულ სოფელში თურმე სცხოვრებდა, გარშემორტყმულ ვენახებით და ბალ-ხეხილით. იმის ოჯახში ღვთის თვალი თურმე ტრიალებ-

და ყოველის სიუხვით, მხოლოდ ერთი დიდი უბედურება კი უკლოვდა გულს ამ გაკეთებულ მეოჯახეს.

გამოზდიდა თუ არა შვილს სამ-ოთხ წლამდის, საიდგან-ლაც გაუჩნდებოდა მკურავი და დაუკბენდა შვილებს.

ბოლოს გაუჩნდა ერთი ქალი, მშვენიერი ბალლი იყო, დედ-მამის ერთად-ერთი ნუგეში და ამის გადასარჩენად ამ მთაზედ გადმოსახლდა.

გავიდა დრო, ჟამი, ქალი დიდი გაიზარდა, დამშვენდა, გაბრწყინვალდა, პირი მთვარესავით აევსო, ტანი ალვის ხეს დეფევანა. დედმამა ღმერთს მადლობას სწირავდა, სიხარულით მთას თავის მხსნელად სახავდა.

მარიამობის გასული იყო.

— დედაკაცო, უთხრა ქმარმა ცოლს: მე ბარში წავალ, ზერის დაკრებას შეუდგები და თან სასიძოს დავიგულებ. წავიდა.

ქალი მთის გზის თავში დაჯდა და ელის მამას. ელის და მის მოლოდინს საზღვარი არა აქვს.—ყურძენი მინდა, ყურძენი, გაიძახის ლაშაზი და გულში კი უფრო საქრმოს ამბავი უნდა შეიტყოს.

აი მამაც დაბრუნდა. ცხენს ყურძნით გატენილი გოდრები უკიდიოა. წინ ქალი მიეგება და ყურძნისკენ ხელი გაუწვდინა.

— აცა, შვილო, ჩამოვიღო. რას ჩქარობ, განა ეს სუყველა შენთვის არ მინდა? მიუალერსა მამამ და სახლისაკენ გაეშურა. ჩამოიღო გოდრები და ცოლს სასიძოზედ ესაუბრა. უცებ ქალმა საშინლად შეჭკივლა.

ქალს გოდორში ხელი ჩაეყო ყურძნის ამოსაღებად, იქ ბარიდგან გამოყოლილ გველს დეეშხამნა უბედური და აქ მთაზედაც მოსწვდა საბრალო თავის ბედის წერა.

მას აქეთ გულ-გატეხილი გლეხი განშორდა მთას და თავის ნაშენი ციხე-დარბაზი მიატოვა, თითონ კი ისევ ხალხით დასახლებულ და ბალ-ვენახით მორთულს ბარს მიაშურა.

ამ ნანგრევების ალაგს კი „ელის-ქალის სახელი უწოდაო“, დაასრულა მოხუცმა თავისი ამბავი.

ეკ. გაბაშვილისა.

მონადირეს ნაამბობი

(რუსულიდან).

ხლაც რომ მომიგონდება, როგორ ჩემ
 რუდოს, სამი თვის ბავშს, მიაფრენდა ორ-
 ბი, სულ ფორთი, ვკანკალებ. მაშინ ხომ
 მხად ვიყავ ტვინი შემენთხა ციციბი
 კლდისათვის.

ნადირობა აგრეც აღვილი არ არი,
 როგორც ჰგონიათ: მაღალი მთები, წვე-
 ტიანი ციციბები, კლდე-ღრეები, ნაპრა-
 ლები ყოველ ნაბიჯზე და იმდენ დაბ-
 რკოლებას ხედავს კაცი, რომ რაც უნ-
 და ჩვეული და ღონიერი იყოს ხანგრ-
 ძლივ ვერ აიტანს ამგვარ ცხოვრებას,
 ამიტომ მონადირე არ გადის ყოველ დღე
 სანადიროთ და როცა წავა კარგა ხანს
 რჩება ხოლმე გარეთ.

მე და ჩემი ცოლი ტკბილათ და
 კარგათ ვცხოვრობდით, ხოლო შვილი
 არა გყვანდა და ეს გვაწუხებდა. ბოლოს, მესამე წელს, გა-
 გვიჩნდა შვილი, პატარა რუდო. მერე რა კარგი და ცოცხა-
 ლი ბავში იყო. მისი სიყვარულით ვერა ესტკბებოდით.

წავედი ერთხელ სანადიროთ, მთელ კვირაზე მეტი მო-
 მიგვიანდა—ნადირობამ გამიტაცა და ოჯახში კარგა ხანს ვერ
 დავბრუნდი. ერთ ღამეს გამიტყდა ძილი, რაღაც ნაღველმა
 შემიპყრო, გული მიწუხდა, კრემლები თვალეებზე მომადგა;
 ისე გავიდა ღამე, რომ თვალი არ დამიხუტავს, განთიადს გა-
 ოვარდი გარეთ და გავეშურე სახლისკენ. უსათუოდ ოჯახში

რამე უბედურება დაშვდება, ვიფიქრე მე. მტრედის ფრათ რომ ირაჯრავა, მაშინ მე კადეც ჩვენ ველ-მინდორში ჩავდი-
 ოდი. მივიღვარ და გული კი საშინლათ მიფანცქალებს, თით-
 ქოს ეხლავე ბუდიდან გადმოვარდებო, თანაც თითქოს ვი-
 ლაც ჩამძახის: „ჩქარა, ჩქარა წადი სახლშიო“...

ერთბაშად მომესმა საშინელი ყვირილი, გულსაკლავი ხმა. ამ ხმის გაგონებაზე სული შემეხუთა, გული თითქოს გა-
 მიქვავდა. უნდა გითხრათ რომ ეს ხმა აქამდის არ დამვიწყე-
 ბია, ზოგჯერ ღამე მომესმის ეს ხმა და მაშინდელივით სული
 შემეხუთება და გული გამიქვავდება ..

„ვხედავ ჩემი ცოლი მირბის, უკან დიდ-ძალი ხალხი მის-
 დევს, ყველა ყვირის, ხელებს იქნევს, თითქოს ვილასაც ემუქ-
 რებიან... აღარ მახსოვს რა დამემართა, ზემოდან, მთიდან უგ-
 ზო უკლოდ დავეშვი ძირს... მერე მითხრეს, რომ ისე მოვ-
 რბოდი, თითქოს ზემოდან მოფერიწავდი...“

შიშმა ყველა შეიპყრო.

— რა მოხდა, რა? ვყვიროდი მე.

ისინი მხოლოდ ცისკენ იშვერდნენ ხელებს.

ავიხედე მალლა და ყველაფერს მივხვდი. „როდო, ჩვენი
 ბედნიერება, დაიღუპა“.

მალლა, მალლა ცაში მიფრინავდა ორბი, დიდი საძაგელი
 ორბი. ნელა, ნელა ადიოდა მალლა, ეტყობოდა ტვირთი ამ-
 ძიმებდა, კლანჭები ეჭირა რაღაც თეთრი. მივხვდი ჩემ ბედ-
 შავობას და თოფნაკრავსავით გავიშხლართე მიწაზე.

— ჩემ საბრალო რუდოს რაღა ეშველებოდა, ყველამ
 იცით, რომ ორბი ღონიერი და მძლავრია. დიდი გრძელი თა-
 ვი აქვს, დიდი მოკაუჭებული ნისკარტი, სიგრძე არშინზე მე-
 ტისაა.

აღამიანებისა მას სრულებითაც არ ეშინიან და შეუბოვ-
 რათ გვერდზე უფრინავს. ისინი საშინელი ღონიერნი და გამ-
 ბედავნი არიან. მე მინახავს, როგორ ციცაბი კლდიდან ორბმა
 გადმოაგდო ბატკანი. ერთხელ ორბს ხარის გადმოგდებაც უნ-
 დოდა მალლობიდან, მაგრამ ვერ შესძლო. თუმცა ხარი ისე
 დაიბნა, რომ წინაღმდეგობას ვერ უწევდა, ხოლო ბლაღდა.

მათი საქმელი ჩვეულებრივ ლეში და ძვლებია. დიდრონ ჩონ-ჩხებს კლდიდან გიდმოაგდებენ გასატეხათ ხოლმე,

დიდხანს ვერ მოვედი გონზე... ვუძახდი ცოლს, ჩემ მართას, ყველა გაჩუმებული მიყურებდა... არ ვიცოდი რა მექნა... აზრი მერეოდა... თავი გახურებული მქონდა.

— მითხარით სად არი ჩემი ცოლი, ძმებო?... ვეკითხებოდი.

— დამშვიდდი, მითხრა ერთმა, — ის იქ არის... აბა, დედას როგორ შეიკავებს ვინმე, წავიდა იმასთან... ყმაწვილთან...

ახლა კი ყველაფერს მივხვდი. დიდი გაჭირვებით წამოვდექი და მეც წაველ იქ, იმასთან, ის თუ დედა იყო, მე ხომ მამა ვარ პატარა რუდოსა, მზათ ვიყავ თავი მემსხვერპლა.

ციცაბი კლდე, სადაც არწივი და ორბი იკეთებდა ჩვენ მხარეს ბუდეს თითქმის ერთი ვერსის სამალღეზე იყო. და ის კლდეც ისეთი წვეტიანი, რომ ფეხის მოსაკიდებელს და შესახვეწებელ ადგილს კაცი ძლივს იშოვიდა. აი ამ სამალღეზე უნდა ასულიყო მართა და მეც, რასაკვირველია, იქით გავეშურე. თუ ვინმე სულის მოსაბრუნებლათ შედგებოდა ამ კლდეზე და იქიდან ძირს ჩაიხედავდა — თავბრუ დაეხვევოდა, გეგონებოდათ კლდე ირწევიაო.

კაცი კი არ აღიოდა ამ ციცაბზე, ცოცავდა და ბუზივით ეკვრებოდა კლდეს და ყოველ ნაბიჯზე ეგონა, ეს-ეს არი უფსკრულში ჩავარდებიაო. როცა კაცი ფეხის მოსაკიდებელს იშოვიდა, ცოტა შეისვენებდა, მერე მოეჭიდებოდა კლდეს და დაეძებდა რაიმე ბუჩქნარს, რომ ახლა ამის დახმარებით განეგრძო გზა. ამ ასვლაში სულს ვეღარ იბრუნებდა, გულის ძგერა შეწყდებოდა, საფეთქლებზე მოაწვებოდა სისხლი, ხელფეხი გაულურჯდებოდა, აუკანკალდებოდა, ფრჩხილებიდან სასხლი წამოუვიდოდა, „თითქმის ორი საათის განმავლობაში ასე ავდიოდი მე. უცბათ აიხედე და მეორე ციცაბ კლდეზე მალლა, სულ მალლა დავინახე მართა. ის იდგა. მის ზემოდან მოსჩანდა სწორი ადგილი, საცა ფიჩხებში ორბს ბუდე ჰქონდა... მართამ ეს არი ხელები გაიშვირა, უნდა ცოტა კიდევ მალლა ასულიყო, რომ ბუდეს მისწდომოდა, მაგრამ ზედ თავ-

ქართული
ენათმეცნიერება

ზე დასტრიალებდა ბუდის პატრონი და გააფთრებული თავის მძლავრ ფრთებს სახეში სცემდა, ნისკარტით უფხაჭნიდა მარ-თას ხელებს და ცდილობდა თავისი ბუდე დაეცვა. მინდოდა თოფი მესროლა და შემეშინდა ვაი თუ ჩემ ცოლშვილს მოხ-ვდეს მეთქი, ან შეეშინდეთ.

აი ვხედავ, როგორ მისწვდა მართა ბუდეს, მოიტაცა თეთრი შესეული... ჩვენი ძვირფასი ბიჭიკო...

მაშინ კი თავისუფლათ ამოვისუნთქე...

მართა უკან უნდა გამობრუნებულიყო. ეს ასვლაზე უფ-რო ძნელი იყო. ორბი მოსვენებას არ აძლევდა და ადვილათ არ ისტუმრებდა თავის დაუპატიჟებელ სტუმარს. ახლა კი მოვიგროვე ძალ-ღონე, გავეშურე მართას მისაშველებლათ — ჩამოვხსენი კლდიდან დაფხაჭნილი, დაშავებული ფრინველ — ნადირისაგან ჩემი ცოლი. რუდოს შევხედე. სუდარასავეთ გათეთრებული იღო, თვალები დახუჭული ჰქონდა. ყური მივადე გულზე და გიჟივით დავიწივლე.

— ცოცხალია ჩვენი რედო, ცოცხალია! ჩემ ცოლს და ავიწყდა შიშიც, აღელვებაც, იარებიც... ჩაიკრა გულში რუ-დო. თან ტიროდა თან იცინოდა...

ღმერთო, ეს დედისაგან რა გასაკვირვებელი იყო. მე სიხარულით გავგიჟდი, რომ რუდო გადურჩა სიკვდილს.

პატარა რუდო მაშინ აი ასე დაფრინავდა ჰაერში. ახლა იმაზე ყოჩაღი და გულადი ვაჟკაცი ჩვენ მთებში არ მოიპოება.

ან. წერეთლისა.

საფრანგეთის სახელმწიფო

და

სასოციალური წესები.

როგორც ვეროპის ყველა სახელმწიფოებში, ისე საფრანგეთშიც საშუალო საუკუნოების განმავლობაში განვითარდა ფრთ-წოდებული ფეოდალური წყობილება. ცხოვრების უმთავრესი საღსარი იყო მათინ მიწა. მიწის მესაკუთრენი იყვენ თავდაზნაურობა და სამღვდლოება. მთელი უფლებები ამ ორი წოდების ხელში იყო. გლეხები და მოქალაქენი მოკლებული იყვენ როგორც მიწას, ისე უფლებებს. ვინ ითვლებოდენ მოქალაქეებათ? ხელოსნები, მრეწველები და ვაჭრები. თუმცა ამ დროს საფრანგეთში მეფე იყო, მაგრამ მთელი სახელმწიფო დაყოფილი იყო სხვა და სხვა სამთავროებათ, რომლებიც მეფეს არ ემორჩილებოდენ და ამიტომ მეფე უძლური იყო. რამდენიმე საუკუნის განმავლობაში მეფესა და მთავრებს შორის ბრძოლა იყო გამართული. მთავრები ნელა-ნელა მარცხდებოდენ, მეფე თანდათან ძლიერდებოდა, პარიეი იზრდებოდა და მეჩვიდმეტე საუკუნის გასულს საფრანგეთი უკვე გადიქცა ერთ სამეფოთ, რომლის სათავეშიც იდგა განუსაზღვრელი თვითმპყრობელი ლუდოვიკო მე-XIV. პარიეი გადიქცა მთელი საფრანგეთის სატახტო ქალაქათ და სახელმწიფოს პოლიტიკურ და გონებრივ ცენტრათ. თუმცა ამ გვარათ კერძო მთავრებმა ლუდოვიკოს წინაშე ქედი მოიხარეს, მაგრამ თავდაზნაურობისა და სამღვდლოების ბატონობა უცვლელათ

დარჩა. საფრანგეთში ამ დროს ვაჭრობა და მრეწველობა განვითარებული იყო. ვაჭრები და მრეწველები წარმოდგენდნენ უკვე ურიცხვსა და ძლიერს კლასს—ბურჟუაზიას. სიმდიდრე ბურჟუაზიის ხელში იყო; სიმდიდრის წყალობით სწავლა-განათლებასაც ის დაებატრონა და ამ გვართ ბურჟუაზია ჯიბითა და გონებით ყველაზე წინ იდგა საფრანგეთში, პოლიტიკურსა და მოქალაქეობრივ უფლებებს კი მოკლებული იყო. აქედან თავის თავათ ცხადია, რომ ბურჟუაზიის სურვილი იყო ძველი წყობილების დარღვევა და იმგვარი წყობილების შექმნა, საცა ბურჟუაზიას პოლიტიკური და მოქალაქეობრივი უფლებები ექნებოდა. თავად-აზნაურობა და მეფე სრული წინააღმდეგი იყვენ ყოველგვარი რეფორმებისა და ძველ წყობილებას იცავდნენ. ბურჟუაზიამ წარმოშობა მეთვრამეტე საუკუნის განმავლობაში: მრავალი მწერლები, პუბლიცისტები, მეცნიერები, რომლებმაც კრიტიკის ქარცეცხლში გაატარეს ძველი წყობილება თვითმპყრობელობისა და მისი არარაობა მკვირ-მეტყველურათ დაუმტკიცეს ფართო საზოგადოებას. საზოგადოებაში ნელა-ნელა იზრდებოდა უკმაყოფილება ძველი წყობილებით და განახლების ძლიერი სურვილი თანდათან ფრთებსა შლიდა.

ხალხი დაღატაკებული იყო. სახელმწიფო შემოსავალს მეფე და ბიუროკრატები შეეპყროდნენ. ხაზინა თან და თან ცალიერდებოდა, შემოსავალი გასავალს ვერ აკმაყოფილებდა და ბოლოს საქმე იქამდე მივიდა, რომ მთავრობამ ყალბი ფულის მოჭრასაც კი მიჰყო ხელი, საქმე თან და თან უკან და უკან მიდიოდა. სანამ სესხის აღება შესაძლებელი იყო, მთავრობა ფულებს სესხულობდა სხვა სახელმწიფოებისაგან და ცოდვილობდა, მაგრამ ბოლოს მთავრობამ სრულგბ.თ დაჰკარგა ნდობა, კოტრობის ხმა დაუვარდა და მაშინ ლუდოვიკო მე-XVI იძულებული გახდა, მოეწვია ეგრეთ-წოდებული გენერალური შტატები. ამ შტატებს შეადგენდნენ თავად-აზნაურობის წარმომადგენლები, სამღვდელოების წარმომადგენლები და გლეხებისა და მოქალაქეების წარმომადგენლები ანუ მესამე წოდების წარმომადგენლები, რადგანაც გლეხები და მოქალაქეები, რო-

გორც უფლებებს მოკლებულნი, შეადგენდენ ერთათ მესამე წოდებას. შტატებში არჩევნები იყო წოდებრივი, ე. ი. თავად აზნაურობა ცალკე ირჩევდა თავის წარმომადგენლებს, სამღვდლოება ცალკე და მესამე წოდება ცალკე. პირველმა წოდებამ აირჩია 270 დეპუტატი, მეორემ 291 და მესამემ 557. ყველა დეპუტატები შეიკრიბენ 5 მაისს 1789 წელს. თავად-აზნაურებისა და სამღვდლოების დეპუტატები ერთათ შეიკრიბენ და გამოაცხადეს: მესამე წოდების დეპუტატებს ჩვენ გვერდით ალაგს ვერ მივცემთ, ჩვენი სხდომა ცალკე უნდა იყოს და მათი ცალკეო. მესამე წოდების დეპუტატებმა უპასუხეს: საფრანგეთის ხალხის წარმომადგენლები ვართ ჩვენ და არა თქვენ; ჩვენ წარმოვადგენთ ეროვნულ კრებას და, თუ გნებავთ, ჩვენ შემოგვიერთდითო. მთავრობამ რომ ეს გაიგო, ფერი ეცვალა და დაემუქრა ეროვნულ კრებას: უფლება არა გაქვს, რომ შეიკრიბოვო. ეროვნულმა კრებამ გახსნამიუხედავთ ამისა პირველი კრება და ამით მთავრობას შეუთვალა: თუ ბიჭი ხარ, მობრძანდი და გაგვრეკეო. კრების გახსნისათანავე მესამე წოდების დეპუტატებმა ერთმანერთს შეჭფიცეს: მანამდე არ დავიშალოთ, სანამ ახალს სახელმწიფო წესწყობილებას არ შევიმუშავებთო. მთავრობამ შემოუთვალა: „სახელმწიფო წყობილების გარდაქმნა თქვენს უფლებას არ შეადგენს და, თუ მაინც თქვენსას არ მოიშლით, გაგვრეკათო“. მაშინ წამოხტა მირაბო და დაიძახა: „ჩვენის ნებით აქედან ფეხს არ მოვიცვლით, დეე მთავრობამ იარალით გაგვდევნოს აქედანო“. მთავრობა შეშინდა და იარაღს ვერ მიმართა. ნელა-ნელა მესამე წოდების დეპუტატებს შეუერთდენ სხვა წოდებების დეპუტატებიც და ამ გვარათ დაიწყო ეროვნული კრების სხდომები. ეს სხდომები წარმოადგენდენ ნამდვილ ბრძოლას მთავრობასთან. მესამე წოდების დეპუტატები ზედისხედ ფარდასა ხდიდენ მთავრობის სისაძაგლესა და ძველი წყობილების სიღუბჭირეს და ითხოვდენ თვითმპყრობელობის სამუდამოთ გაუქმებესა და კონსტიტუციის შემოღებას. მღელვარება საზოგადოებაშიც გადიდა. ხალხი აჯანყდა და 14 ივლისს 1789 წელს მიაშურა ბასტილიას, საცა პოლიტიკური პატი-

მარნი იმყოფებოდენ. ბასტილიიდან ხალხს ზარბაზნები დაუშინეს. ხალხი შედრკა, შეჩერდა, მაგრამ ამ დროს ჯარის ერთი ნაწილი ხალხის მხარეზე გადავიდა, მიეშველა ხალხს; გამხნევებული ხალხიც გაექანა ბასტილიისაკენ, აიღო ის და პატიმართ კარი გაუღო. ეს იყო დიდებული სანახაობა, რომლის მსგავსიც ისტორიას ცოტა ახსოვს. ხალხმა შეადგინა ეროვნული გვარდია მთავრობის დასამარცხებლათ და ახალი წყობილების შემოსაღებათ. სოფლებში ხალხი აჯანყდა დაიწყო თავადების საზღ-კარის ცეცხლით განადგურება. ეროვნულმა კრებამ გამოაცხადა, თავისი თავი დამფუძნებელ კრებათ და შეადგინა სწრაფათ „ადამიანისა და მოქალაქის უფლებათა დეკლარაცია“, რომელმაც გააუქმა ბატონ-ყმობა და მოსპო წოდებები. სხვათა შორის დეკლარაციაში ნათქვამი იყო: სახელმწიფოს უფროსი არის ხალხი და, როცა მას მთავრობა ავიწროებს, რევოლუცია შეადგენს ხალხის უფლებასო. დეკლარაციამ შემოიღო სინიდისის, სიტყვის, წერის, კრებებისა და კავშირების თავისუფლება. დეკლარაციით საკანონმდებლო უფლება ენიჭებოდა პალატას, რომლის დებუტატებსაც ხალხი ირჩევდა ორის წლით. აღმასრულებელი უფლება მიენიჭა მინისტრებს, რომლებსაც ირჩევდა მეფე. ხოლო მინისტრები პასუხის მგებელნი იყვენ პალატის წინაშე. საფრანგეთი დაიყო 8^მ დეპარტამენტათ და ყოველ დეპარტამენტში დაწესდა თვით მართველობა. სასულიერო წოდებას ჩამოერთვა საეკლესიო მიწები და გადაეცა სახელმწიფოს ხალხის საჭიროებისათვის.

ამგვართ დაარსდა საფრანგეთში ახალი წეს-წყობილება. თავდაზნაურობა გარდინხვეწა საფრანგეთიდან სხვა სახელმწიფოებში. ლუდოვიკო მე-VI-მაც იკადრა საფრანგეთიდან გაპარვა, მაგრამ ხალხმა გაიგო, გზაზე შეიპყრო და ისევ პარიზში დააბრუნა. ამ დროს რესპუბლიკაზე არავინ არა ფიქრობდა საფრანგეთში და ხალხი უზომო პატივის მცემელი იყო მეფისა.

ბურჟუაზია ძველ წყობილებაში პოლიტიკურ უფლებებს იყო მოკლებული, ფული კი ბლომათა ჰქონდა. რევოლუციით მან გააუქმა წოდებრივი უპირატესობანი, უფლებები მიიპოვა

და ამით დაკმაყოფილდა. ხალხი კი, მშვიერ-მწყურვალნი და
ლატაკი, რომელსაც მარტო უფლებები კი არ უნდოდა,
არამედ ლუკმა პური და ადამიანური ცხოვრება, ამგვარმა ახა-
ლმა წყობილებამ ვერ დააკმაყოფილა, — ის მეტს ითხოვდა.

დამფუძნებელმა კრებამ კი თავისი დეკლარაციის მიხედ-
ვით მოაწესრიგა ახალი ცხოვრება, დაიშალა და თან დაადგი-
ნა: ახალი არჩევნების დროს ძველი დეპუტატების არჩევა აღარ
შეიძლებაო. როდესაც შესდგა ახალი ეროვნული კრება, დე-
პუტატების უმეტესობა უკიდურესი მემარცხენენი აღმოჩნდნენ.
ახალმა კრებამ გამოაცხადა: ძველი წყობილების დანგრევა პი-
რველ კრებას არ დაუმთავრებია, ჯერ ბევრია დასანგრევით,
და შეუდგა მუშაობას. მან ჩამოართვა თავად-აზნაურობას მი-
წები გლეხების სასარგებლოთ და სამღველოებას მოსთხოვა:
კონსტიტუციას შეჰფიცეთო. ზოგმა შეჰფიცა, სხვები გაჯიუ-
ტდნენ. ჯიუტი მღვდლები კრებამ სამშობლოდან გააძევა. ძვე-
ლი წყობილების მოტრფიალენი შეუჩნდნენ ავსტრიისა და პრუ-
სიის მთავრობას: თუ თქვენ საფრანგეთის ხალხს ამისთანა თა-
ვებლობა აპატიეთ, მაშინ თქვენი ხალხიც გათამამდება, თავს
აიშვებს და თქვენც რევოლუციის მსხვერპლი გახდებითო. ავ-
სტრიამ და პრუსიამ ისმინეს მათი ლაღდება და ამხედრდნენ
ახალი საფრანგეთის წინააღმდეგ. რითი გასცა საფრანგეთის
ხალხმა გარეშე რეაქციონერების ამხედრებას პასუხი?

ლუდოვიკო მე XVI იყო ავსტრიის მეფის სიძე. ხალხმა იფი-
ქრა: ავსტრია და პრუსია სწორეთ ჩვენმა მეფემ ამხედრა ჩვენს
წინააღმდეგო, აჯანყდა, შეიქრა მეფის სასახლეში და მეფე
ტყვეთ წამოიყვანა. ამ გვართ საფრანგეთში მონარქიული წყო-
ბილება გაუქმდა და დაარსდა პირველი რესპუბლიკა.

ივ. გომართელი.

(შემდეგი იქნება).

ხალხის სიბრძნე

ადამიანის წლოვანება

(ხალხური ლეგენდა ჯავახეთში ჩაწერილი ილ. აღმაშენებლისაგან *).

ვთის ბძანებით ექვს დღეს გაჩნდა,
მალლა ცა და ძირს ქვეყანა;
ცა მოსკედა ვარსკვლავებით,
მზე და მთვარეც დაუყენა.

დღეადმიწა მთლად გაავსო,
ფრინველით და პირუტყვითა;
ყველგან წყალი თევზით ხარობს,
ტყე და ველი ყვავილითა!

ადამიანს ედემი აქვს,
ვერა ძღება სიტურფითა,
არცა იცის ტანჯვა რაა,
არც მოკვდების სიკვდილითა.

შიგ შუაგულ ედემისა,
ტახტი იდგა ზურმუხტისა,
ოქროს ზოდის ფეხები აქვს,
საყდარია **) ლაფეარდისა.

*) ამ ლეგენდების გადაბეჭდა და გადათარგმნა რედაქციის დაუკითხავათ იკრძალულია.

**) გუმბათი.

მონადირეს ნაამბობი

ანგელოზთ გუნდი დაგალობს,
ადიდებენ შემოქმედსა,
ღმერთი ტახტსა დაბრძანდების,
მეშვიდე დღეს ისვენებსა.

პირუტყვი და პირმეტყველი
გარს ეხვევა გამჩენელსა,
ღმერთმა ადამსა უბრძანა:
— „რათ არ მისცემ სახელებსა“!..

— „სახელები ვინ მოსთვალოს,
მე დავეძებ მეუღლესა...
ყველა ცხოველს თავისი ჰყავს,
არ მიეცი პირ-მეტყველსა.

ღმერთმა ესეც აღუსრულა,
გაუჩინა კაცსა ევა,
სიტუარფით და მშვენებითა,
ყველასაგან გაირჩევა.

მთლად ედემსა მათ აბარებს,
ხილსა ერთსა უკრძალავსო,
თუ რო მცნებას გადავიდნენ,
იმათ სიკვდილი მოჰკლავსო.

გველმა ევა შეაცდინა,
მოატყუა ცოდვის შვილსა,
„ედემი აღარ გელირსოს,
ტკივილითა შობდღე შვილსა“.

მთავარ-ანგელოზ მიქეილ
დაუკეტავს სამოთხესა,
ადამს ღვთის რისხვა ელწია:
„ოფლით, ტანჯვით სჭამდეს პურსა.“

წინედ უკვდავსა ადამსა,
 აწ ეშინის სიკვდილისა;
 ადამ ღმერთსა ევედრება;
 „რახანს მომცემ სიცოცხლესა?“.

მთლად დაგროვდა პირუტყვიცა:
 — „რამდენს გვაძლევ სიცოცხლესა?“
 ღმერთი ყველას დაუწესებს,
 ოცდა ათ წლის სიცოცხლესა.

დიდ-ყურა ვირი წინ წადგა;
 — „ოცდა ათ წელს რას ვაქნევო!?“
 მთელს სიცოცხლეს ფირობა ვქმნა!
 ამ ტანჯვას ვერ გაუძლებო?“...

ერთგულმა ძაღლმა შესჩივლა:
 — „მაგ ხანს რა ჯანმა გასძლოსო?
 თუ უდიერს პატრონს შევხვდი
 ამაგიც გამიქარწყლოსო“.

მაიმუნიც წამოსკუბდა,
 ყველას სიცილი წასქდესო,
 მაიმუნიც არ ყაბულობს,
 ოცდა ათ წლის სიცოცხლესო.

დაუძახეს ბედის მწერლებს,
 დიდ დავთრებში ჩასწერესო:
 „კაცს სამ ათი წლის სიცოცხლე,
 პირუტყვებს ათიც ეყოსო“.

ცხოველთ მადლი გადუხადეს,
 აღიდებენ მეუფესა,
 ჯიუტი კაცი არ იძვრის,
 თან აცხადებს საყვედურსა:

„ოცდაათ წელს რა მოვასწრო,
რა შევიძინო ჩემს ცოლ-შვილსა...
ბაღებსაცა დაზრდა უნდათ,
ვინ გაუძღვეს ჩემს ობლებსა“?!..

ღმერთმა შრუდით გადმოხედა
კაცსა ურჩსა, უმადლოსა—
რაც ვერს დააკლდა სიცოცხლე
ადამიანს უბოძესა.

მაგრამ კაცსა რა გააძღობს,
თვალ-ხარბსა და უმადურსა...
ოცი წელი ძაღლს დააკლდა,
ისიც კაცსა უბოძესა.

კერპია ადამიანი,
შუბლის ძარღვსა არა ხსნისო...
რაც მაიმუნსა დააკლდა,
იგიც იმას უმატესო.

მას აქეთ ადამიანი,
უბედურათა სწვრია,
ადამიანურ სიცოცხლეთ:
ოცდა ოთ წელს უწვრია.

მეორმოცეს რო ჩადგება,
ვირის ჯაფას შეუდგება,
ოც წელს იმდენ სარჩოს იძენს,
იმას ვინღა შეედრება.

მესამოცეს რო ჩადგება,
ძაღლსავითა ჰყეფს, ღრინავსო,
იმ ოც წელში შეძენილსა,
ერთგულათა დარაჯობსო.

შეიდათ წელს რო გადასცდება,
 მაიმუნსა ემსგავსება,
 დაღმეჭილი და მასხარა,
 „სიყრმეზედ ვარ“... იკვებება,

ოთხმოც და ათს ვინც გადასცდა,
 ფეხი სამარეს უდგია,
 გაბრიელის დასტურს ელის,
 პაემანი დაჰკარგვია.

უგულო ბავში.

(მონგომერისა)

XIII.

ერ ევერარდი რომ ყანიდან სადგურზე წავიდა, გზით სახლში გაიარა და ვირჯინი ბავშების ყურის საგდებლათ გაისტუმრა.

ლონდონში რომ მივიდა, მაშინვე ჩვეულებრივათ კლუბში გასწია; იქ წერილი ხომ არაფერია ჩემ სახელზეო, იქიდან კი, ერთ მეგობართან ერთათ ჰაიდ-პარკისკენ გაემართა; იქ ერთ ხანს მხიარულად ისეირნეს, ეტლებით და ცხენებით მოსეირნე ქალების და კაცების ხილვით დასტკბენ, მერე კი ერთმანეთს დასცილდენ და ორივე თავის გზას გაუდგენ. სახლში დაბრუნებამდის სერ ევესარდმა ჰაიდ-პარკის მიყრუებულ ხეივნებში აიარ ჩამოიარა; იქ არც ეტლები და არც ცხენოსნები იყო, არც მოსეირნე ქალი ან კაცი...

სერ ევერარდი თავჩადუნული და დაფიქრებული დადიოდა; ის ჰფიქრობდა თავის პატარა ვილლიზე, მის ტანის სიმრთელეზე, მის სისუსტეზე. ის კიდევ და კიდევ ეკითხებოდა თავის-თავს, მოვახერხებ თუ არა ვილლის გაზრდასო, ვაი თუ ავით გამიხდეს და მომიკვდესო; ეკითხებოდა თავის თავს, ხომ არ აჯობებს ის სადმე თბილ ქვეყანაში წავიყვანო სამხრეთისკენო, ან კიდევ უკეთესი ის ხომ არ იქნება, რომ ლონდონში გადმოვიყვანო საცხოვრებლათ და აქ ხშირ-ხშირათ ექიმებს ვაჩვენო.

ჰაიდ-პარკის ტბამ უერგემის ტბა და ბავშების უკანას-

კნელი სეირნობა მოაგონა. უცებ ისიც მოაგონდა, რა ახლოს დატოვა იმ ტბისაგან ბავშები ამ საღამოს—და გული გადმოუტრიალდა. მაგრამ გაიხსენა, რომ ვირჟინი მაშინვე უნდა წასულიყო მათი ყურის საგდებლათ და ცოტა დამშვიდდა. მერე ყანაში რამდენი ხალხი იყო! როგორ გაუშვებდენ სადმე ჯორჯს და ვილლის? თითონ ვილლი და ჯორჯიც ხომ რა გატაცებული იყვნენ ახალი მანქანით და პურის მკით! ამას გარდა, ნუ თუ მამის გაწყრომა სულ არ იმოქმედებდა ჯორჯზე? არა, მაშინ ისე გულწრფელათ ინანიებდა თავის შეცდომას, ისე მწარეთ ტიროდა... არა, არა, ჯორჯი ტბასთან აღარ წავა, აღარ წაიყვანს პატარა ვილლის... მაგრამ, თუმცა ყველა ეს ფიქრი ძალიან ამშვიდებდა სერ ევერარდს, უერგემის ტბა მაინც ჯავრათ ჩაჰყოლოდა გულში, მისი შიში მაინც არ სცილდებოდა, და მას ძალა-უნებურათ ენატრებოდა ამ წამს ჯადო—სარკე, რომ დაენახა, რას შვრებოდენ ამ დროს მისი შვილები. მართლა რომ მას ის სარკე ჰქონოდა, ამ წამს ორივე თავის შვილს ტბაზე გაშვერილ ნახევრათ დამპალ ტოტზე წამოსკუპულებს დაინახავდა, ორივეს გაწითლებულს და ორივეს ძალიან კმაყოფილს თავისი ბედით.

უეცრათ წვიმამ, რომელიც უერვებში მოვიდა, ლონდონშიაც დაუშვა. ჰაიდ-პარკი უცებ დაიცალა. ყველა მოსეირნეები თავ-თავის გზას გაუდგა. სერ ევერარდიც კლუბისაგან გაეშურა. ჯერ პალტო არც კი გაეხადნა, რომ შვეიცარმა ტელეგრამა მისცა ხელში. გახსნა თუ არა ტელეგრამა, სერ ევერარდი გიჟივით ისევ გარეთ, ქუჩაში გავარდა.

— ვატერლოოს სადგურზე წადი!—დაუძახა მან იქვე მდგომ მეეტლეს და ეტლში ჩახტა.—თუ მატარებელს მიუსწრებ, ორ ფასს მოგცემ.

მხოლოდ როცა მატარებელს მიუსწრო და ვაგონში ჩაჯდა, მაშინ მოიკრიფა სერ ევერარდმა მთელი თავისი ჰკუთვონება და ტელეგრამა ხელ-ახლავ წასაკითხავათ ამოიღო ჯიბიდან. როგორც ყველა ტელეგრამები, ესეც ძალიან მოკლე იყო და ერთსა და იმავე დროს შიშსაც დაუბადებდა კაცს გულში და იმედსაც არ დაუკარგავდა.

„ახლავე დაბრუნდით. ორივე ბავში ტბაში ჩავარდა. არც ერთი არ დამხრჩვალა“.

მარტო იმას შეუძლია გაიგოს, როგორ იტანჯებოდა სერ ვევარდი, ვისაც თითონ მიუღია ამ ნაირივე ტელეგრამები. ვინ იცის? იქნება არ უნდოდათ მისთვის ასე უეცრათ სიმართლედ შეეტყობინებინათ და მოატყუეს, იქნება ვილლი კიდევ დაიხრჩო? მაგრამ არა! ტელეგრამაში ხომ პირდაპირ არის ნათქვამი, არც ერთი არ დამხრჩვალაო. მაშე კაცხალია? მაგრამ რატომ სწერენ ახლავე დაბრუნდითო? ალბათ იმიტომ, რომ ტბაში ჩავარდნამ ვილლი უიმედო მდგომარეობაში ჩააგდო... ჯორჯს აბა მაინც და მაინც რას დააკლებდა ცივ წყალში ბანაობა, მაგრამ ვილლი... ვილლი...

მას მოაგონდა პატარა, სუსტი აგებულების ბავში, რომელიც ისე სიყვარულით ემშვიდობებოდა მას ყანაში ამ რამდენიმე საათის წინეთ. აბა როგორ შეიძლება ასეთი ნაზი ბავში ცივ წყალში ჩავარდნა აიტანოს, მით უფრო რომ უკანასკნელ ავთომყოფობის მერე ჯერ სრულიათ ვერ გამოკეთებულყო.

რაც უფრო უახლოვდებოდა მატარებელი უერგემს, მით უფრო იტანჯებოდა სერ ვევარდი. რისთვის, რისთვის წავიდნენ იმ დაწყვეტილ ტბასთან? არა, ამნაირი გაუგებრობა ჯორჯს ტყუილათ არ ჩაუვლის! ყოველ დღე რამე განსაცდელში უნდა ჩააგდოს ვილლი! სასტიკათ უნდა დაისაჯოს, ძალიან სასტიკათ! უნდა მიეჩვიოს უფროსების დარიგების და თავისი დაპირების შესრულებას! რა სასტიკი სასჯელიც უნდა მიაყენოს აღამიანმა ამ დაუდევარ ბავშვს, მაინც საკმარისი არ იქნება! მეტი მოთმენა, მეტი მოტყეება აღარ შეიძლება!

თან სერ ვევარდი ამას ჰფიქრობდა, სხვები რაღას უყურებდნენ, უფროსები სად იყვნენ, როგორ ვერ უგდეს ბავშვებს ყური ვირეინიმ, მსაჯულმა, იმდენმა მუშებმაო? როგორ გაუშვეს ტბასთან და კინალამ დააღწევსო? მაგრამ, რაც უნდა ყოფილიყო, უმთავრესი დამნაშავე მაინც ჯორჯი, ისევ და ისევ ჯორჯი იყო.

უერგემის სადგურზე სერ ვევარდს ეტლი არ დახვდა და

ვერც ვერავინ შეატყობინა, თუ რა მომხდარიყო იმის სახლში. გაგზავნა ერთი მუშა, ეტლი მომიყვანეო, მაგრამ ცდა ველარ შესძლო და იმავე წამს ფეხით გაუდგა გზას.

რაც უფრო უახლოვდებოდა სახლს, მით უფრო აჩქარებით უცემდა გული, მით უფრო ედებოდა შიში მთელ მის არსებას. ბოლოს აი, სახლიც გამოჩნდა. ეზოში არავინ შეხვედრია. მან მარდათ აირბინა კიბეზე და ბავშვების ოთახში შევიდა. ბავშვების ოთახი ცარიელი იყო. კიბეზედაც არავინ არ ჩნდა, გარშემო სიჩუმე სუფევდა. სერ ევერარდმა მსახურებს დაუძახა, არავინ არ უპასუხა. უფრო ხმა მალლა დაიყვირა — ცარიელი ოთახში მხოლოდ ბანმა გასცა პასუხი. მივარდა ზარს, დარეკა, მაგრამ სანამ ვინმე გამოჩნდებოდა — თითონვე ჩაირბინა კიბეზე და წიგნთ-საცავისაკენ გასწია. აქ ბევრი ხალხი იყო, ყველა ერთათ შეკრებილიყვენ და დაბალი ხმით რაღაცას ლაპარაკობდნენ. დიდების ჯგუფს უცებ ერთი პატარა ბავში გამოსცილდა და ხელებ გამოშვებული გამოექანა მისკენ. სერ ევერარდმა აღტაცებით წამოიკივლა, აიტაცა ზევით პატარა ვილლი, სიხარულით ჩაიკრა ის გულში და კოცნა დაუწყა. ვილლის დანახვამ და მისმა კარგათ ყოფნამ სერ ევერარდს ყველაფერი დაავიწყა, ისე რომ მან ვერც კი შენიშნა, რომ მის შემოსვლაზე წიგნთ-საცავში სამარისებური სიჩუმე ჩამოვარდა, აღარავინ აღარ ლაპარაკობდა, აღარავინ აღარ ჩურჩულებდა...

— აბა, მიაშბეთ, როგორ მოხდა, რომ ბავშვები ტბაში ჩავარდნენ? — მიუბრუნდა სერ ევესარდი მოსამსახურე ქალს, მერე უცებ დაუმატა: — მართლა, ჯორჯი სადღაა?

ამ კითხვაზე არავინ არ უპასუხა.

— სად არის ჯორჯი? — ხელ მეორეთ გაიმეორა სერ ევერარდმა.

— მე მითხრეს ნუ იტყვიო! — ჩაიჩურჩულა პატარა ვილლი და მამას გულზე მიეკრა. მამა მისი კი ისე დაჟინებით მიაჩერდა თვალებში ერთ შებადეს, რომ ამ უკნასკნელმა ძალა უნებურათ მიუგო; „აი, იქ გადავიტანეთო“. და პატარა სასტუმრო ოთახზე მიუთითა.

— იქ გადაიტანეთ? — გაკვირვებით გაიმეორა სერ ვევე-სარდმა.

— დიახ, ბატონო! — ისევ მიუგო მებაღემ. — ყველაზე ახლო ოთახში შევიტანეთ. ჯერ აქ გვინდოდა დატოვება, მაგრამ აქ დივანი არ არის.

ჯერ მებაღეს არც კი დაეთავებინა ეს სიტყვები, რომ სერ ვევეარდი პატარა სასტუმროში შევიდა.

ერთი ღარაბი გაღებულ იყო და იქიდან ოთახში მკრთალი სინათლე შემოდის. ვირჟინი დივანთან დადუნებულიყო, გარშემო რამდენიმე ადამიანი იდგა. ერთი ექიმი იყო. ის სერ ვევეარდისკენ გამოეშურა, მაგრამ ამას მისთვის ყურადღებაც არ მიუქცევია და პირდაპირ დივანს მიუახლოვდა.

იქ, თავისი დედის დიდ სურათს ქვეშ, უძრავათ და უგრძობლათ იწვა ის, ვის სასტიკათ დასჯასაც აპირებდა სერ ვევეარდი, ის, ვისი მოტევებაც მას აღარ შეეძლო, იწვა ფერმიხილი და თვალგ დახუჭული საწყალი პატარა ჯორჯი.

XIV

უბედურებაში არავინ დანაშაული არ იყო. ბავშბის ყვირილი რომ გაეგონათ, მუშები ყანიდან მაშინვე გაქცეულიყვნენ და ბავშვები ამოეყვანათ, ვირჟინის მაშინვე ექიმი მოეყვანებინა. ექიმს მაშინვე მოველო ორივესთვის. ერთი სიტყვით ყველას აესრულებინა თავისი მოვალეობა და საყვედურის ღირსი არავინ არ იყო, გარდა საწყალი პატარა ჯორჯისა.

ვილლის არაფერი მოეწია, რადგანაც ტოტის იმ ადგილიდან გადავარდნილიყო, რომელიც უფრო მოშორებული იყო ხეზე, ჯორჯი კი, რომელიც ხეს ახლოს ჩავარდნილიყო წყალში, ხის მსხვილ და მაგარ ძირს დახეთქებოდა და ექიმს ეშინოდა, ვაი თუ თავი და ხერხემალი დაიზიანაო. სერ ვევეარდს ურჩია, კონსილიუმი მოეახდინათო და სერ ვევეარდმაც იმავე წამს ლონდონში ორ საუკეთესო ექიმს ტელეგრაფა დაუკრა.

ეს უბედურება ისე მოულოდნელათ დაატყდა თავს საბრალო მამას, რომ ვერც კი მიხვდა, რომ მისი დიდი ხნის

მეგობარი, ექიმი, ვერ უბედავდა პირდაპირ სიმართლის გამოცხადებას და ნელ-ნელა ამზადებდა მას საზარელი ამბის გასაგებათ. ჯორჯის გადარჩენა ძნელი იყო, მაგრამ, თუ სიკვდილს გადარჩებოდა, სამუდამოთ კუტათ უნდა დარჩენილიყო.

ჯორჯი—კუტი! ჯორჯი მოძრაობას, სიბილს და სიარულს მოკლებული! სერ ევერარდს ვერაფრით ვერ წარმოედგინა, თუ ექიმს მართლა ამის თქმა უნდოდა, როცა ცოტ-ცოტათი უმხელდა, თუ რა საშინელ მდგომარეობაში იყო ჯორჯი.

— ღმერთო ჩემო! რასი თქმა გინდათ!—უცებ მოუთმენლათ წამოიძახა მან.—ნუ თუ იმისი, რომ ჯორჯი სრულათ არაოდეს არ მორჩება? ნუ თუ იმისი, რომ ის სიარულს ველარაოდეს ვეღარ შეიძლებს?

— ველარაოდეს, სერ ევერარდ!—მწუხარეთ მიუგო ექიმმა.

მაგრამ სერ ევერარდს მაინც არ სჯეროდა ეს საზარელი ამბავი. ის დადიოდა ოთახიდან ოთახში, გადიოდა ბაღში, ბრუნდებოდა ისევ სახლში და სულ ამას იმეორებდა: „ჯორჯი ვეღარ ივლის“. ჯორჯი ველარაოდეს ვეღარ შეიძლებს სიარულს“; მაგრამ თუმცა ეს სიტყვები ასჯერ და ათასჯერ გაემეორებინა, მაინც კიდევ თითქო ჯერ ვერ გაეგო მათი აზრი, ჯერ ვერ დაეჯერებინა მათი სიმართლე. როგორ? მისი მხიარული, ცელქი, დაუდგრომელი პატარა ვაჟი მთელ თავის სიცოცხლეში ფეხზე ვეღარ წამოადგება, მთელ თავის სიცოცხლეში დივანზე ან სავარძელზე უნდა იყოს მიკრული? როგორ? ჯორჯის მარტი ფეხები მინდორში და ყანებში ვეღარ გაირბენ-გამოირბენენ? ჯორჯის მოუსვენარი ხელები დღეიდან უძრავათ უნდა დარჩენ? უერგემის არე-მარეს და მის გარს შემორტყმულ ტყე-ველს ჯორჯის უზრუნველი სიცილ-ხარხარი აღარ გაამხიარულებს? არა, ეს შეუძლებელია, შეუძლებელი!

მხოლოდ ახლა დააფასა სერ ევერარდმა ის ბედნიერება, რომელიც ყოველ ადამიანს აქვს მინიჭებული, ის ბედნიერება, რომელსაც მოძრაობა წარმოადგენს. თითქო საწყალი მა-

მის უფრო დასალონებლათ, მის გარშემო მთელი ბუნება მოძრაობაში იყო და ხარობდა. ველზე მხიარულათ კვინტრისობდნენ პატარა ბატნები; ჩირგვს ქვეშიდან გრძელყურა კურდღელი გამოხტა და ხტუნვა-ხტუნვით გადირბინა მინდორი; ჰაერში პებლები დაჭფრინავდნენ, კალიები დაჭქროდნენ, კოლოები დაბზუოდნენ. ფუტკრები ხან ერთ ყვაილს დასტრიალებდნენ თავს და ხან მეორეს; ფრინველები ცის კამარაში დანავარდობდნენ და ერთი-მეორეს დასდევდნენ... მხოლოთ ჯორჯი, ყველა ამ მხიარულ და ცელქ არსებებზე უფრო მხიარული და უფრო ცელქი ჯორჯი სამუდამოთ უნდა გამოჰკლებოდა ყოველ მხიარულებას და ყოველგვარ ცელქობას.

სერ ვევარდს არ ახსოვდა, რომ ჯორჯი როდისმე მოსვენებული ენახოს, ის ყოველთვის ან სადმე მირბოდა, ან რამეზე ხტებოდა, ან საიდანმე მოცოცავდა, ან რისამე ქვეშ მიძვრებოდა, ახლა კი... ახლა... სერ ვევარდმა წარმოიდგინა ჯორჯის გამხდარი, ფერმიხდილი სახე, წარმოიდგინა ის მუდამ სავარძელში ჩამჯდარი, უცებ მთელი თავისი არსებით იგრძნო, რა საშინელება იყო სიტყვები „ჯორჯი ვერაოდეს ველარ ივლის!“ — და ძალაუნებურათ წამოიკვნესა: არა, ამას სიკვდილი სჯობია!

სერ ვევარდი დაბრუნდა შინ, სადაც აღელვებისაგან მთლათ ათრთოლებულმა ვირჟინიმ გამოუცხადა, ჯორჯი მოსულიერდა, უგრძნობლათ აღარ არის და კიდევ ლაპარაკობსო. სერ ვევარდი მაშინვე პატარა სასტუმროსკენ გაეშურა. კარებში ექიმი შეხვდა.

— ცოტა მოითმინეთ! — უთხრა მას ექიმმა და კარები გამოიხურა, რომ ჯორჯს არაფერი გაეგონა — თქვენ ვაჟს ჰგონია, რომ თქვენ უწყრებით და ძალიან აღელვებულია, ემინია თქვენი ნახვის. დარწმუნებული ვარ, რომ ეს გრძნობა მალე გაუვლის! — დაუმატა ექიმმა, როცა შეატყო, როგორი შეაწუხა მისმა სიტყვებმა საწყალი მამა. — მოითმინეთ, ცოტა დამშვიდდეს.

— ახსოვს ყველაფერი, რაც მოხდა?

— მგონი ივონებს. ჯერ ძალიან გაუკვირდა, თავისი თა-

ვი სასტუმრო ოთახში რომ დაინახა, მერე საშინლათ აღელვდა და თავისი პატარა ძმის ამბავი იკითხა. თან თქვევც მოგიგონათ და მაშინ შეეტყო, რომ თქვენი ნახვა აშინებდა. ალბათ თქვენ გეცოდინებათ რატომ.

— იმიტომ რომ ხშირათ ვუწყებოდი ხოლმე, ვილლის იქით-აქეთ ნუ ათრევთქო. განსაკუთრებით იმ დაწყევლილ ტბაზე წასვლას ვუშლიდი ყოველთვის. ხომ იცით, რა სუსტი ბავშია ვილლი...

ამ სიტყვებით სერ ევერარდი თითქო ბოდის იხდიდა ექიმთან.

— ჰო, ვილლი მართლა ძალიან სუსტი ბავშია, დიდი გაფრთხილება ეჭირვება. — დაეთანხმა ექიმი. მადლობა ღმერთს, რომ აინც ერთხელ ასე კარგათ გადარჩა. ჯორჯი სულ სხვა იყო. ჯორჯისთანა მაგარი და ჯანსაღი ბავში მე იშვიათათ შემხვედრია. — ექიმმა ამოიოხრა. — მაგრამ ამნაირ დახეუქებას დიდიც კი ვერ აიტანდა. ახლა კი მესმის, რატომ დღლავს. წავიდე ვუთხრა რომ თქვენ სრულებითაც არ ხართ მასზე გაჯავრებული?

— რასაკვირველია. ეგ რაღა საკითხავია! — წყენით მიუგო სერ ევერარდმა.

ექიმი პატარა ავათმყოფთან შევიდა.

ელ. წერეთელი.

მსოფლიო ისტორია

ერნესტ ლავისისა

წიგნი III

ახალი დროება

თავი X

შეერთებული შტატების დაარსება

142. ამერიკის კოლონიების აჯანყება. — 1. ჩრდილოეთ ამერიკის ინგლისელს კოლონისტებს თავიანთი თვით-მართველობა ჰქონდათ. 2. იმიტომ რომ ინგლისის მთავრობას ჩვეულებად აქვს არ შეაწყუხას ინგლისელთა კოლონიისტები და მათს საქმეში არ ჩაერიოს. 3. მხოლოდ ერთხელ გადავიდა ამ ჩვეულებას მთავრობა და ინგლისმა დაჰკარგა უდიდესი თავისი კოლონია.

4. 1770 წ. ინგლისის მთავრობას ფული უჭირდა და შეაწერა გადასახადი კოლონისტებს მათდა დაუკიბხაჯად. 5. კოლონისტებმა გამოაცხადეს, ხარჯს არ გადავიხდითო; აჯანყდნენ და გააგდეს ინგლისის მმართველნი. 6. ინგლისის მთავრობამ კოლონისტების დასამორჩილებლად ჯარი გამოგზავნა. 7. მაშინ ყველა პროვინციის კოლონისტებმა აირჩიეს დებუტატები, რომელნიც შეიკრიბნენ ქ. ფილადელფიაში და დაწესდნენ კონგრესად *). 8. ივლისის 4-ს 1776 წ. კონგრესმა გამოაცხადა, რომ პროვინციები ინგლისისაგან დამოუკიდებელნი არიან და დაარსდნენ ჩრდილოეთ-ამერიკის შეერთებულ შტატების **) რესპუბლიკად.

143. შეერთებულ შტატების დამოუკიდებლობა. — 9. შეერთებულ შტატებსა და ინგლისს შუა ომს ჰქვიან ამერიკის და-

*) კონგრესი, ქვეყნის წარმომადგენლების კრება.

**) შტატი, სახელმწიფო.

მოუკიდებლობის ომი. 10. ეს ომი დაიწყო 1774 წ. და გათავ-
 და 1783 წ. 11. ამ ომში ჯერ ამერიკელები იყვნენ დამარ-
 ცხებულნი: იმათ არა ჰყვანდათ წესიერი ჯარი; ინგლისის
 მთავრობამ კი იყიდა 20,000 გერმანელი სალდათი და გაგზავ-
 ნა ამერიკაში. 12. მაგრამ ამერიკელებს მიეშველნენ ფრანგი
 ვოლონტერები *) და მერე საფრანგეთის მთავრობამ გაუგ-
 ზავნა ჯარი და ინგლისელები დამარცხდნენ. 13. ინგლისე-
 ლები დაეზავნენ ამერიკელებს და აღიარეს შეერთებულ შტა-
 ტების თავისუფლება. 14. იმ დროს ყველაზედ წარჩინებული
 მოქალაქე შეერთებულ შტატებისა იყო უაშინგტონი, რომელ-
 მაც გაითქვა სახელი როგორც ლაშქართ მთავრობით, ისე ქვე-
 ცნის მართვით.

1. როგორი მართველობა ჰქონდათ ინგლისელ კოლონისტებს?—
2. რა აქვს ჩვეულებად ინგლისის მთავრობას?—3. ამ ჩვეულებას რომ
 გადავიდა, რა მოუვიდა?—4. რა უყო ინგლისის მთავრობამ კოლონის-
 ტებს?—5. რა ჰქნეს კოლონისტებმა?—6. მთავრობამ რაღა ჰქნა?—7.
 სად შეიკრიბა კონგრესი?—8. რა გამოაცხადა კონგრესმა და როდის?—
9. რა ჰქვიან მაგ ომს?—10. რამდენ ხანს გაგრძელდა?—11. ჯერ ვინ
 გაიმარჯვა და რაღა?—12. ვინ მიეშველა ამერიკელებს?—13. რა აიძუ-
 ლეა ინგლისელებს?—14. ვინ იყო უდიდესი მოქალაქე შეერთებულ შტა-
 ტებისა?

შინაარსი (ზეპირად სათქმელი).

I. ჩრდილოეთ ამერიკის კოლონისტები, თავით-მართველობას
 შეჩვეულნი, აუჯანყდნენ ინგლისის მართველობას, რომელმაც შეაწყ-
 რა გადასახადი კოლონისტებს შათდა დაუკითხავად (1770 წ.).

II. მრავალრიცხოვანი დემუტატები შეიკრიბნენ ფილადელფიის
 კონგრესზე (1776 წ.) და გამოაცხადეს შეერთებულ შტატების
 დამოუკიდებლობა.

III. ამერიკის დამოუკიდებლობის ომით (1774 --1783 წ.)
 შეერთებულმა შტატებმა, საფრანგეთის დახმარებით, აიძულეს ინ-
 გლისი აღკვარა შათი თავისუფლება.

*) ვოლონტერი, თავის ნებით ჯარში შესული სალდათი.

IV. იმ დროს შეერთებულ შტატების მმართველად იყო უაშინ-გტონი.

მსჯელობა მესამე წიგნზე.

I. ახალი დროება გამოცხადდა დიდრონი აღმოჩენებითა და გამოგონებით.

II. კომპასის შემწეობით ნაოსნებმა აღმოაჩინეს ამერიკა. წიგნის ბეჭდვა შველის მეცნიერებს მოჰფინონ ქვეყანას ახალნი ცნობანი; იგივე ხელს უწყობს იმ კაცებს, რომელნიც შეებრძოლნენ კათოლიკე ეკლესიას და შექმნეს რეფორმაცია. თოფის წამლის ხმარებამ საომრად შესძინა მეფეებს საშიში ჯარები.

III. ესრედ ყველაფერი შეიცვალა: ქვეყანა გადიდა. ევროპელები დაეპატრონნენ ქვეყანას: ჯერ ესპანელები და პორტუგალები, შერე ჰოლანდელები. ფრანგებიც აარსებენ ვრცელს კოლონიებს.

IV. მაგრამ ევროპა იმის მაგიერ რომ თავი დაუდოს კოლონიზაციას *), აღებ-მიცემასა და მრეწველობას, აშლილია ხანგრძლივის ომებით. საფრანგეთის და ესპანიის გაძლიერებულ მეფეებს უნდათ დაიპყრან ქვეყნები და ერთმანერთს ეცილებიან იტალიას. როცა კარლო V ესპანიის მეფე კეისრად გახდა, დიდი ბრძოლა ატყდა საფრანგეთის და ესპანიის სამეფო სახლებს შორის. სწრაფად იმში ყველგან შემოერია სწრაფად იმში.

V. შეწვიდმეტე საუკუნის შუა ესპანიის სამეფო სახლი დამარცხდა და საფრანგეთმა დაიჭირა პირველი ადგილი ევროპაში მაგრამ ბოროტად გამოიყენა თავისი ძლიერება.

VI. ინგლისი გახდა მისი საშიში მტერი, მას შემდეგ როცა 1688 წ. მოახდინა პოლიტიკური რევოლუცია და დაიმკვიდრა თავისუფლება. ინგლისმა წაართვა საფრანგეთს კალონიები და დაიარსა დიდი საბძანებელი.—გამოჩნდა ორი

*) კოლონიზაცია, უცხო ქვეყანაში დასახლება, იქაური მიწა-წყლის შესამუშაებლად და შესაძენად.

ახალი საშიში სახელმწიფო: რუსეთი და ჰრუსია. — საფრანგეთი აღარ არის უწინდელსავეთ ვეროპის ბედის გარდამწყვეტი; მაგრამ მალე რევოლუციის საშუალებით საფრანგეთი მისცემს მიმართულებას კაცობრიობას.

აღ. სარაჯიშვილი.

ბუნების მეცნიერება

მოკლე აღწერა ცხოველთა სამეფოსი

ბრემიდან.

შედგენილი ილია ალბაზიშვილის მიერ.

ნაწილი პირველი

მეცხე მწიგნობელი ცხოველნი

წინასიტყვაობა.

ვენ განვიზრახეთ დავბეჭდოთ ენციკლოპედიური ლექსიკონი სრულიად ბუნებისა (ცხოველთა, მცენარეთა და ლითონთა სამეფოსი). უკვე დავიწყეთ ცხოველთა სამეფოს (ძრიელ მოკლელ) აღწერა იმ სისტემით, როგორც ბ რ ე მ ი ს შესანიშნავ წიგნებშია. სურათებიც ექნება ჩართული. ჩვენ გვსურს ორ მიზანს მივადწიოთ: მთელი ბუნება გავაცნოთ მკითხველ ახალგაზდობას და თანაც მკვიდრი საძირკველი ჩავყაროთ ქართულ ტერმინოლოგიისა მომავალ თაობის შრომისტვის.

ამგვარი სამკვიდრო საქმე შეიძლება მხოლოდ კოლექტიური შრომით დაგვირგვინდეს. ერთი კაცის შრომა და ისიც კაბინეტური აქ ვერას გააწყობს, ამიტომ მოგმართავთ ყველას, ვისაც-კი გული შეგტკივთ სამშობლო სამეცნიერო ლიტერატურისთვის ახლო მონაწილეობა მიიღოთ ამ საშვილიშვილო საქმეში, თორემ... თორემ ისაა, რომ სრულებით გაირყვნა ქართული საბუნებისმეტყველო ტერმინოლოგია და რაცა გვაქვს— იმასაც ვკარგავთ. გადათვალაიერეთ ქართული მწერლობა: ფ ი თ რ ი ს მაგიერ ომელას სწერენ, ჭ ი ა ფ ე რ ი ს მაგიერ კოშენილს; ფრინველის ბოლოს კუდათ სწერენ, ოფოფს კუკუ; აძახებინებენ. ერთგან კიდევ სწერია მ ა რ ტ ო რ ქ ა ზღვისთევზი არისო, БѢЛКА თრითინა არისო და მრავალი ამისთანები.

მაშ გთხოვთ, ბატონებო, ვინც უკეთ იცოდეთ რომელიმე ცხოველის სახელი ახლავე გაგვისწოროთ. მოგვაწოდეთ იმ წამსვე თქვენი კრიტიკული შენიშვნა, რომ „ჯეჯილის“ ყოველ შემდეგ ნომერშივე მოვათავსოთ ხოლმე. იმედი გვაქვს სოფლის შვილები და მასწავლებლები დიდ დახმარებას აღმოგვიჩენენ. დაავალეთ, ბატონებო, თქვენს მოწაფეებს აღწუსხონ ყოველი ცხოველი მათს არემარეში მყოფი. ამგვარი შრომა თვით მოწაფეთათვისაც სახალისო იქნება—ბავშვებს ძრიელ უყვართ ცხოველები, ხოლო ცხოველთა ცხოვრების გასაცნობათ საუკეთესო წიგნი თვით ბუნებაა.

ლექსიკონის შესახებ პირადათ თუ წერილით გთხოვთ მოგვმართოთ „ჯეჯილის“ რედაქციაში.

შ ე ს ა მ ა ლ ი .

თლად დედამიწის ზურგზე, ზღვასა და ხმელეთზე მრავლად არსებობს სხვა და სხვა ცოცხალი არსება, მათ შეეფეთ ითვლება—**ადამიანი**, რომელსაც, ვით შემოქმედობითი გვირგვინს, აღჭურვილს ძლიერის ჭკუა-გონებით და მეტუფელების ნიჭით, შექცლდ ეგრძნო და გამოეთქვა ბუნების სიმძლავრე—სიდიადე და მისი აღუწერელი მშვენიერება...

მაგრამ **არისტოტელის** უდიდესი გენიოსური ნიჭი იყო საჭირო, რომ საფუძველი დასდებოდა იმ მეცნიერებას (ზოოლოგია), რომელიც გვასწავლის ცოცხალ არსებათა ვითარებას...

ჩვენი დროის ბუნების მეტუფელებს სათავეში უდგას კარლ ლინნეი (1707—1778 წ.), ამ გამოჩენილმა მეცნიერმა სავსებით ისარგებლა იმ აუარებელი მასალით, რაც არისტოტელის შემდეგ მის დრომდე მოგროვდა. ლინნეიმ პირველმა შემოიღო ნამდვილი **ტერმინოლოგია** და მისი **ნომენკლატურა** სამაჩადისოდ გამოეფა ბუნების მეტუფელებაში.

ბავშვმაც-გი იცის რა **მსგავსი მსგ ვსს შობამს**—ეფავის კგერცხიდან ეფავის მსგავსი ბახალა გამოიჩეკება, კატა კატის მსგავს კნუტებს დაჭერის და სხვ., ლინნეიმ მსგავს ცხოველებში კაკვაცნო მთელი მათი **გვარი**, მაგალითად ეფავი, ეორანი, ჭილუფავი, თუმცა ცალკ-ცალკე თავის მსგავსს შეადგენენ, მაგრამ ეფელანი-კი ეფავის გვარს ეკუთვნიან. რამდენიმე გვარისაგან შეადგინა ერთი **ოჯახი**, რამდენიმე ოჯახისაგან შეადგინა **რაზმი** და რაზმებიდან **კლასი**.

დიდ ღირსებანი ლინეის შრომას რაც ნაკლუფეკვანება აღ-მოაჩნდა, შემდეგში შეავსო ჟერ **ლამარკმა** (1744 წ.), რომელმაც ეველა ცოცხალი არსებანი ორ დიდ ჯგუფათ გაჭეო: **ხერხემლიანი** ცალკე და **უხერხემლონიც** ცალკე, ხოლო **ეორე კიუვემ** (1769—1832) ცხოველების ასახუსხათ და გასარჩევათ ნერგებთა

სისტემის განვითარება წამოაყენა. კიუვენს მიმდევარ, თანამოსრე მეცნიერებმა ერთგულის შრომით შეამუშავეს და ერთხელ და სამუდამოდ დაამყარეს ბუნების მეცნიერებაში დღევანდელი სუბკლასის სისტემა, რომელიც საფუძველად დაედო ბრემის შესანიშნავ შრომას.

ახალი სისტემით ზირველ ტიპს შეადგენს ხერხემლიანი ცხოველების ხუთი კლასი: I, ძუძუმწოვრები II, ფრინველები, III ქვეწარმავლები. VI, წყალ-ხმელეთისანი და V, თევზები. დანარჩენი ტიპები შესდგება უხერხემლო ცხოველებიდან.

სადა სამართალია უწინარეს ეოგლისა უნდა აღინიშნოს თვით მეფე ბუნებისა ადამიანი, Homo sapiens, რადგან ჩვენც ცხოველთა I კლასს, ძუძუმწოვრეთ, ვკუთვნით. ადამიანსაც წითელი, თბილი სისხლი აქვს და მისი შვილებიც იკვებებიან დედის ძუძუს რძით, მაგრამ ადამიანის აღწერა აქ ჩვენს ზირდაზირ საგანს არ შეადგენს.

ძ უ ძ უ ძ წ ო ვ ე ლ ნ ი,

Mammalia.

(მცირედი შიმშილვა).

უძუმწოველ ცხოველებში ყველას აქვს თბილი, წითელი სისხლი, გული ოთხგანყოფილებიანი, ესენი სუნთქავენ ფილტვებით, ტანის კანი შემოსილი აქვსთ ან ბალნით ან თმით, შობენ შვილებს, რომელთაც ჰკვებენ თავისი რძით.

ძუძუმწოველი ცხოველები მთელ დედამიწის ზურგზე არიან მოფენილნი, მაგრამ მეტ ნაწილად თბილ ქვეყნებში სცხოვრობენ. რაც უფრო ცხელი ქვეყანაა, იმდენად უფრო მშვენიერი, ძლიერი ფერადებით არიან ცხოველები აქრელებული, ხოლო ცივ ქვეყნებში მათ უფრო ერთფეროვნება ემჩნევათ. ძუძუმწოველების სიცოცხლის ხანგრძლივობა ძრიელ განირჩევა; უმთავრესად დამოკიდებულია იმ დროზე, რა ხანიც სჭირდება ცხოველს ფიზიკურად მომწიფება-განვითარებისთვის. რაც უფრო გვიან უსრულდება ცხოველს განვითარება, მით უფრო მრავალ ჟამიერია. მაგალითად სპილო და ვეშაპი ღრმა მოხუცებულობას მიაღწევენ ხოლმე, წვრილმანი ძუძუმწოველნი-კი დღემოკლენი არიან.

ჭკუა-გონებით ძუძუმწოველნი შესანიშნავათ ვითარდებიან, რადგან მათი თავის კოლოფი ამისთვის საკმაო ტვინს შეიცავს. რაც უნდა ვიკამათოთ იმაზე, რომ ადამიანის და სხვა ცხოველების შუა დიდი უფსკრული ძვესო, მაინც არ შეგვიძლია არ ვაღვიაროთ, რომ ჭკუა-გონება და სულიერი მხარე ცხოველებშიაც სუფევს და ზოგჯერ შეიძლება უმაღლესადაც განუვითარდეთ. მაგალითად ძუძუმწოველ ცხოველებს

აქვსთ ნიჭი საგნის გარჩევისა, მეხსიერება, მოსაზრება, აზრის დასკვნა, შეუძლიანთ თავისებურად გამოხატვან ალერსი და სიყვარული თავის კეთილ მყოფელისადმი, აგრეთვე სიძულვილი და რისხვა თავის მტრისადმი და სხვ. და სხვ. თუმცა ზოგიერთი მათი ქცევა კი არ შეიძლება აიხსნას ქკუის განვითარებით, ანუ მოსაზრებით მოსდიოდეთ, უფრო უნდა ვიგულისხმოთ **ინსტინქტი**, ბუნებრივი თანდაყოლილი ძალა, ალლო ცხოველისა და მემკვიდრეობითი თანდაყოლილი ჩვეულება. ამ გვარად აიხსნება მეტად ხელოვნურად აშენებული ქოხები **თახვისა**, გადასახლება ერთი ქვეყნიდან მეორეში და აგრეთვე თადარიგის დაქერა—საზამთროთ შენახვა საკვებისა და სხვ.

ადამიანის ცხოვრება და მისი კეთილდღეობა მთლად დამოკიდებულია ძუძუმწოვრელ ცხოველებზე. თამამად შეიძლება ითქვას, რომ თუ არ ეს ცხოველები ადამიანი მის დღეში ვერ მიაღწევდა იმ კულტურულ განვითარებამდე, რითიც ეხლა სამართლიანად ამყობს. ადამიანი ხმარობს ძუძუმწოვრელ ცხოველთა ძალას (ცხენი, ხარი, ვირი, აქლემი და სხვ.), მათი ხორციით და რძით იკვებება, მათი ტყავით, ბალნით ტანს იმოსავს, ფეხთ იცვამს და სხვ. და სხვა. ერთის სიტყვით ადამიანისა და ცხოველთა ურთიერთი დამოკიდებულება მარტო იმაში კი არ გამოიხატება, რომ ერთმანერთს ძრიელ გვანან ტანისა და სხეულის აგებულობით და სულიერი ვითარებით. ის სარგებლობა, რომელიც ცხოველებს მოაქვთ ადამიანისთვის უფრო აძრიელებს ერთმანერთთან დამოკიდებულებას და კავშირს.

პირველი რაზმი.

მაიმუნები, Pitheci.

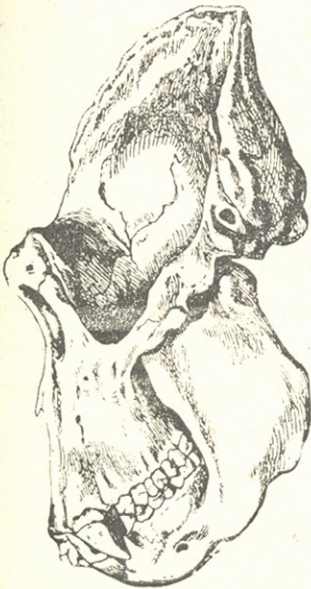
წარმოვიდგინოთ ბუნება უზარ-მაზარ წალკოტად, სადაც ყველა ცოცხალი არსება რიგზე იქნება ჩამწკრივებული და ის ადგილი ექირება, რა ადგილიც მეცნიერებამ მათ მიუზომა. წალკოტის კარს შევადებთ თუ არა, პირველ რიგზე ჩამწკრივებულნი დავვიხედებინა მაიმუნები და თავში გამოკიპული

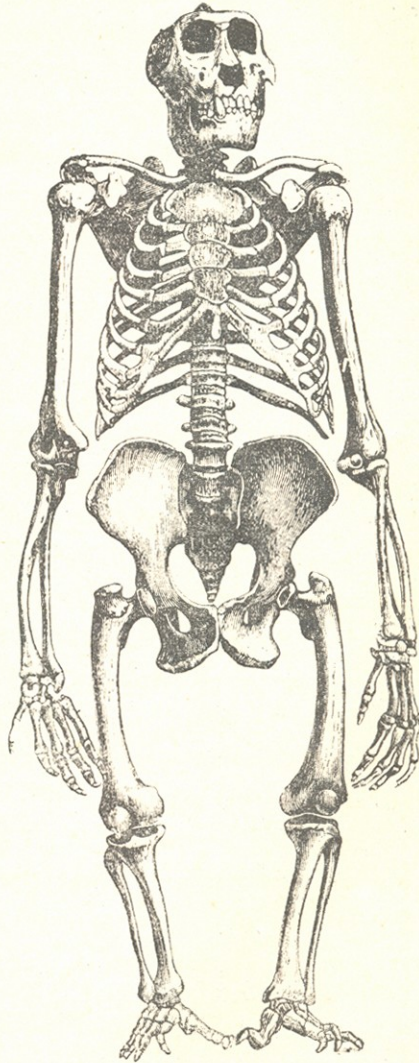
ეკოლებათ ჯერ გორილლა და მერე შიმპანზე, ორანგუტანო, ამათ მერე გიბონები და სხვ. მაიმუნები.

თავის ქალა ახალგაზდა
გორილლასი.

თავის ქალა მოზრდილი
გორილლასი.

გორილას ჩონჩხი.

ბევრი მეცნიერი ცხარობს; ადამიანიც არ უნდა იდგეს წალკოტის გარეშეო—პირველ რიგში ჯერ ადამიანი უნდა იდგეს და მერე გორილლაო, იქნება დრომ თავისი მოიტანოს

და ადამიანმაც აღარ ითაკილოს თავის მონათესავე გორილას-თან გვერდში ამოდგომა, მაგრამ ჯერ-კი არავის ეპიტნავება ეს აზრი.

ადამიანის სხეული გარეგანი შეხედულობით და მეტად-რე შიგნულთა აგებულობით, მართალია ძრიელ წააგავს, ძრიელ უახლოვდება ძუძუმწოვრელ ცხოველებს, უმთავრესად მაიმუნებს, მაგრამ ვინც კი ადამიანის აგებულობის საოცარ გვემას დაჰკვირვებია, მას არ შეუძლია ქედი არ მოიხაროს დიდებულ ხუროთ-მოძღვრის (ბუნების) წინაშე. ყოველივე წერტილი ან მოხაზულობა ზედმიწევნით არის გამოანგარიშებული, უცხოდ შემოფარგლული, სიმკვიდრესთან სიკეკლუცით საკვირვლად შეხამებული, შეფარდებული, ერთი სიტყვით ყოველივე ადამიანში ათასჯერ გაზომილია და ერთხელ გამოქრილი. ამ მხრივ ვერც ერთი მაიმუნი თუგინდ გორილლაც (იხილე მისი ჩონჩხი) ვერ შეედრება მას.

ავიღოთ ახლა სულიერი მხარე:

ჭკუა-გონებით და ზნეობის განვითარებით, ისეთს მიუწოდომელ სიმაღლესედ სდგას ადამიანი, რომ საფიქრებელიც არ არის ოდესმე გორილლამ მიაღწიოს მაგოდენ განვითარებას. ხოლო მეტყველების ნიჭი, ანუ უნარი ფიქრის, აზრის და გრძნობა-სურვილის სიტყვიერად გარდმოცემისა, ეს იმისთანა რამ ღვთიური ნიჭია, რომლითაც ადამიანს სრული უფლება აქვს ძეთ ღვთისად მწოდებოდეს.

შეიძლება რასაკვირველია გვიპასუხონ, რომ ადამიანებშიაც ბევრია მახინჯი აგებულობისა, მაგ. ესკიმოსებში, ბუშმენებში ანუ ახალ გოლანდიელებში ვერ ვიპოვით აპოლონის ტიპს. აგრეთვე პოტენტოტებში ვერ აღმოვაჩენთ განვითარებულ მეცნიერს. მაგრამ იხ მახინჯი ესკიმოსი და ჭკუა-მოკლე პოტენტოტი გულკეთილობით და ზნეობრივით შეიძლება ზოგიერთ ევროპიელ მეცნიერზედაც უფრო მაღლა იდგეს.

ოკენი ამბობს: „მაიმუნები ადამიანს ჰგვანან მხოლოდ ყოველ სისაძაგლეში და უზნეობაში“. აი კიდევ ძვირფასი სიტყვები შეიტლინისსია: „ცხოველურს ყველაფერს ვპოულობთ ადამიანში, ცხოველში-კი ადამიანურს ძრიელ ნაკლებ“.

მიიღება ხელის მოწერა 1908 წლისათვის.

ყოველდღიური საპოლიტიკო და სალიტერატურო გა-
ზეთი

ი ს ა რ ი

გ ა ზ ე თ ი ღ ი რ ს :

ერთის წლით:		ნახევარის წლით:	
თფილისში.	6 მ. 50 კ.	თფილისში.	4 მ. — კ.
თფილისის გარედ.	7 „ — „	თფილისის გარედ	4 „ 50 „
საზღვარ-გარედ	12 „ — „	საზღვარ-გარედ	6 „ — „

ე რ თ ი ს თ ვ ი თ :

თფილ. ს.ში. — 75 კ. თფილის გარედ — 80 კ. საზღვარ-გარედ
1 მ. 50 კ.

ცალკე ნომერი ყველგან ერთი რუბლი.

ფოსტის ადრესი: Тифлисъ, редація газ. „ИСАРИ“.

საქართველოს
საბეჭდო სახლი

Открыта подписка на 1908 годъ

И Д А В Р А Т У

В А Р А В Р А В Р А В Р А

Третій годъ изданія.

И О Д Н И О Н Я Ц Ъ Н Я .

СЪ ДОСТАВКОЙ ВЪ ТИФЛИСЬ.

СЪ ПЕРЕСЫЛКОЙ ВЪ ДР. ГОРОДА.

на годъ . . . . . 6 руб. — коп.	на годъ . . . . . 8 руб. — коп.
на полгода . . . . . 3 руб. 50 коп.	на полгода . . . . . 4 руб. 50 коп.

Помѣсячно повсюду—75 коп., отдельный № 5 коп. Заграницей вдвое.

Тифлисе, Гомовинский пр., д. Мамташва, № 6.

Редакторъ-издатель П. А. ГОГУА.

1/11/10

საქართველოს საბეჭდო სახლის მიერ გამოცემისათვის

შეიძლება

საქართველო

ის გამოცემისათვის.